

PRIMERJALNA ANALIZA

POKLICNO IN STROKOVNO IZOBRAŽEVANJE V SLOVENIJI IN ITALIJI

PROJEKT:

**SLOVENSKO-ITALIJANSKO ZAVEZNIŠTVO ZA ČEZMEJNO
PRAKTIČNO USPOSABLJANJE Z DELOM**

CB_WBL

Projekt je bil odobren znotraj programa Interreg V-A Italija-Slovenija 2014-2020 - Javni razpis za standardne projekte št. 4/2016 11 ETS. Projekt sledi četrti prednostni osi programa oziroma njenemu specifičnemu cilju - okrepiti zmogljivosti institucionalnega sodelovanja s spodbujanjem javnih organov in ključnih akterjev programskega območja k oblikovanju skupnih rešitev za skupne izzive.

Izvedba tega projekta je sofinancirana s strani Evropske komisije. Vsebina publikacije je izključno odgovornost avtorjev in v nobenem primeru ne predstavlja stališč Evropske komisije.

PRI PRIPRAVI SO SODELOVALI:

Sodelavci Centra RS za poklicno izobraževanje:

Vedran Jakačič, Jurij Lenar, Darko Mali, Teja Žagar

Sodelavci Zadružnega centra za socialno dejavnost:

Branko Jazbec, Mitja Stefancic, Katia Štefanić

Ostali sodelavci:

Barbieri Oliviero (ISIS Arturo Malignani Udine), Collinassi Gilberto (EINAP), Fabris Fulvio (Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia), Godejša Maja (CMEPIUS), Grgič Nina (ŠC Nova Gorica), Klančnik Boris (CPI), Koščak Peter (ŠC PET Ljubljana), Kunčič Barbara (CPI), Majkus Davorin (CPI), Mali Darko (CPI), Malik Tanja (ŠCNG), Osojnik Mojca (GZS), Papež Miran (ŠC Velenje), Pohlen Aleksander (STŠ Koper), Rigonat Lorella (Ufficio Scolastico Regionale FVG / Deželni šolski urad FJK), Rijavec Dorica (ŠCNG), Salatin Chiara (ECIPA), Zubalič Marco (DIZ Jožef Stefan), Žemva Novak Ana (GZS).

Zbrala in uredila:

Vedran Jakačič, Mitja Stefancic

Center RS za poklicno izobraževanje, januar 2019

**V analizi uporabljeni izrazi, zapisani v slovnični obliki moškega spola, so uporabljeni kot nevtralni in veljajo enakovredno za oba spola.*

KAZALO VSEBINE

UVOD	4
1. METODOLOGIJA.....	5
2. POMEN IN PREDNOSTI NA DELU TEMELJEČEGA UČENJA.....	7
3. ZNAČILNOSTI POKLICNEGA IN STROKOVNEGA IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI IN ITALIJI	8
3.1. Sistem izobraževanja s poudarkom na poklicnem izobraževanju v Sloveniji in Italiji.....	8
3.2. Ogrodja kvalifikacij	13
3.3. ECVET	16
4. ZNAČILNOSTI PUD V SLOVENIJI IN ASL V ITALIJI	19
4.1. Kaj zajema pravni okvir v Sloveniji?.....	19
4.2. Kaj zajema pravni okvir v Italiji?.....	20
4.3. Kateri so pogoji oziroma na kakšen način so pogoji formalizirani v Sloveniji in v Italiji?.....	21
4.4. Kurikularna zasnova programov poklicnega in strokovnega izobraževanja	24
4.5. Smernice za oblikovanje učnih enot in izidov za mobilnost.....	27
5. KRITERIJI, NAČINI IN STANDARDI OCENJEVANJA, VELJAVNOSTI IN PRIZNAVANJA V SLOVENIJI OZ. V ITALIJI.....	29
6. PRAKTIČNI PRIMER: PROGRAM MEHATRONIKE	31
7. PRIMERI DOBRIH PRAKS	33
7.1. Državni Izobraževalni Zavod Jožef Stefan, Trst.....	33
7.2. Srednja poklicna in strokovna šola Bežigrad, Ljubljana	34
7.3. Državni zavod za višje izobraževanje Arturo Malignani.....	36
8. ZAKLJUČKI.....	37
9. VIRI IN LITERATURA	39
10. PRILOGE.....	42
Priloga 1: Job Search And Matching	42
Priloga 2: Descriptors defining levels in the European Qualifications Framework (EQF)	43
Priloga 3: Predmetniki izobraževalnih programov s področja mehatronike	45
Priloga 4: Primer pogodbe v sklopu delovne prakse.....	48

UVOD

»Slovensko-italijansko zavezništvo za čezmejno praktično usposabljanje z delom« (v nadaljevanju: CB_WBL) je naziv odobrenega projekta znotraj programa sodelovanja Interreg V-A ITALIJA-SLOVENIJA 2014-2020 - Javni razpis za standardne projekte št. 4/2016 11 ETS. Projekt sledi četrti prednostni osi programa oziroma njenemu specifičnemu cilju - okrepiti zmogljivosti institucionalnega sodelovanja s spodbujanjem javnih organov in ključnih akterjev programskega območja k oblikovanju skupnih rešitev za skupne izzive. Na tem mestu velja omeniti dejstvo, da programsko območje zajema površino skoraj 20.000 km², na kateri živi približno 3 milijone prebivalcev. Območje vključuje 5 italijanskih statističnih regij (NUTS 3), in sicer pokrajine Videm, Pordenone, Gorica in Trst v Furlaniji - Julijski krajini ter pokrajino Benetke v Venetu in 5 slovenskih statističnih regij: Primorsko-notranjsko, Osrednjeslovensko, Gorenjsko, Obalno-kraško in Goriško.

Pričujoča analiza se osredotoča na različne vidike, ki zadevajo ureditev, izvedbo in ocenjevanje poklicnega in strokovnega izobraževanja ter vajeništva v Sloveniji in v Italiji. V bistvu gre za primerjavo med slovenskim in italijanskim izobraževalnim sistemom, katere cilj je pridobiti jasen vpogled v pomembne vidike organiziranosti izobraževalnega sistema na nivojih EOK 4 in EOK 5 in izvajanja poklicnega usposabljanja ter vzgojno-usmerjevalnih praks za dijake na način, ki je lahko koristen za snovalce politik na tem področju, hkrati pa zanimiv za predstavnike šol, mentorje usposabljanja v podjetjih in za dijake ter nenazadnje za vse subjekte, ki so pripravljeni vlagati v usposabljanje mladih.

Že uvodoma je potrebno poudariti nekatere razlike med Slovenijo in Italijo, kar narekuje potrebo po določeni fleksibilnosti v sami primerjavi, saj so na primer italijanski programi strukturirani bodisi na podlagi splošnih direktiv, ki jih v Italiji določa pristojno ministrstvo, bodisi na podlagi učnih načrtov, ki jih šole navadno oblikujejo kolikor toliko samostojno. Potreba po fleksibilnosti izhaja sicer že iz samega dejstva, da na italijanskih šolah obstaja precejšnja svoboda pri določanju vsebine pouka, ki izhaja iz avtonomije šol (*autonomia scolastica*). V Sloveniji so standardi nekoliko drugačni, saj je 80 % vsebine izobraževalnega programa določenega na nacionalni ravni, ostalih 20 % pa šola sama pripravi v sodelovanju z okoljem (socialnimi partnerji), kar imenujemo odprti kurikulum. Šole so tudi precej avtonomne pri uresničevanju ciljev posameznega izobraževalnega programa. Kljub temu lahko na podlagi izsledkov analize ugotovimo, da obstajajo konkretne možnosti za čezmejno sodelovanje v sklopu poklicnega izobraževanja in usposabljanja z delom na programskem območju.

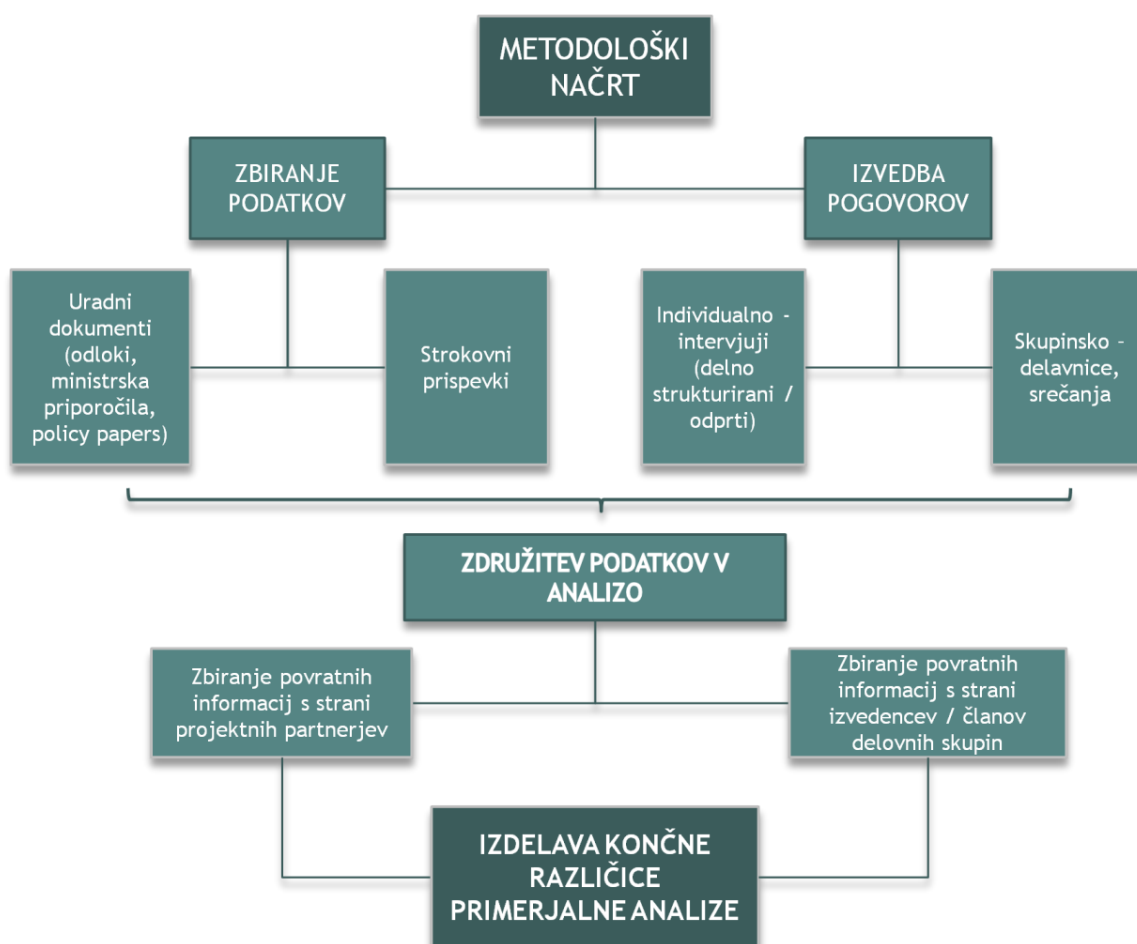
V ta namen je vsebina primerjave zapisana na enostaven način - na način, ki je lahko dostopen bralcem z različnimi nivoji znanja na tem področju, a hkrati izčrpno podaja vse bistvene informacije. Želja avtorjev je ponuditi jasen prikaz trenutnega stanja na tem področju. Primerjava raziskuje stičišča med obema sistemoma, ključne točke na katerih se lahko gradi sodelovanje in oblikuje mobilnost dijakov, pa tudi razlike, ki jih je potrebno upoštevati pri snovanju bilateralnih politik na tem področju.

Primerjava vsebuje naslednje sklope: Prednosti na delu temelječega učenja; Opis značilnosti poklicnega in strokovnega izobraževanja ter usposabljanja z delom v Sloveniji in Italiji, vključno z opisom usklajenosti državnih kvalifikacijskih sistemov z evropskim kvalifikacijskim ogrodjem. Temu sledi poglavje Opis značilnosti poklicnega in strokovnega usposabljanja z vidika pravne organizacije in pogojev za izvajanje le-tega v obeh državah. V tem sklopu se omenja nekatere ključne reforme, ki so se v zadnjih letih zgodile tako v Sloveniji kot v Italiji. Naposled sledijo poglavja: Kriteriji in standardi ocenjevanja, Praktični primer programa s področja mehatronike, Konkretni primeri dobrih praks ter Zaključki.

1. METODOLOGIJA

Pričujoča primerjalna analiza temelji na predpostavki, da sta italijanski in slovenski sistem na delu temeljčega znanja primerljiva, kar potrjuje dejstvo, da sta obe državi članici EU in sledita skupnostnim priporočilom s področja poklicnega in strokovnega izobraževanja ter relevantnim političnim smernicam. Razlike, ki se zaznavajo med slovenskim in italijanskim sistemom še zdaleč ne preprečujejo izvedbe analize, ampak s tega zornega kota so kvečjemu zelo dragocene, kajti sistema sta raznolika in zato komplementarna - od tod pa izhaja tudi relevantnost snovanja skupnih rešitev in hkrati dodana vrednost analize. Čeprav so bile na teh področjih v minulih letih izvedene nekatere primerljive strokovne analize, se nobena ne osredotoča izrecno na strokovno in profesionalno izobraževanje oz. na delu temelječem učenju na Programskem območju Interreg Italija-Slovenija.

Slika 1: Potek izvedbe primerjalne analize.

Pri načrtovanju in izvedbi pričujoče analize smo se poslužili standardnih kvalitativnih metod, ki zaobjemajo predvsem dva vidika: a) zbiranje podatkov in analiza bodisi uradnih dokumentov (odlokov, ministrski priporočil, policy papers izdanih na skupnostni ravni) bodisi strokovnih prispevkov; b) izvedba pogovorov z izvedenci s področja poklicnega izobraževanja z obeh strani meje, in sicer v dveh oblikah: prek individualnih intervjujev (predvsem kar zadeva specifičnih

aspektov na delu temelječega učenja - intervjuji so bili delno strukturirani, delno odprtega tipa) in prek skupinskih pogovorov, ki so potekali večinoma v oblikah delavnic in prek praktičnih metod zbiranja skupinskih feedbackov. Nenazadnje pa smo pri izboljšavi vsebin primerjalne analize uporabili povratne informacije (feedbacke) s strani že omenjenih izvedencev, kar je pripomoglo k zagotavljanju kakovosti in objektivnosti pri podajanju končnih izsledkov ter minimiziranju tveganja, da bi se med pisanjem pojavile napake (ki bi lahko izhajale iz subjektivne interpretacije s strani zadolženih za pripravo analize).

Velja še omeniti, da je bil fokus analize izključno na izobraževalnih sistemih in programih usposabljanja na programskem območju med Slovenijo in Italijo. Slednja je bila oblikovana skladno s cilji in potrebami projekta CB_WBL (npr. izboljšanje pogojev za učinkovito mreženje šol in podjetij), kar pomeni v podporo iskanju rešitev in orodij in torej v pomoč delu tretje delovne skupine. Analitični pristop je usklajen s potrebami *policy-makinga* na čezmejnem področju, kar ne nujno povsem sovпада s pristopom, ki je v uporabi pri znanstveno-strokovnih analizah, ki ciljajo predvsem na znanstvene presežke.

2. POMEN IN PREDNOSTI NA DELU TEMELJEČEGA UČENJA

Skladno z evropskimi direktivami na področju izobraževalnih politik (npr. Evropska komisija, 2016¹), se tako v Sloveniji kot v Italiji skuša mladim nuditi možnost širjenja in razlikovanja oblik, krajev in širših kontekstov učenja, kar naj bi pripomoglo pri odkrivanju njihovih spretnosti, zanimanj in ne nazadnje različnih metod učenja. Take politike so osnovane na podlagi konkretnih, preverljivih rezultatov. Evropska komisija je na primer v nedavni študiji z naslovom *Work-Based Learning in Europe: Practices and Policy Pointers* (2013)² ocenila, da je mladinska brezposelnost sorazmerno nižja v tistih državah, kjer so uspešno uvedli stabilne, a obenem fleksibilne sisteme poklicnega in strokovnega izobraževanja, in kjer politike zaposlovanja mladih v znatni meri slonijo na učenju z delom - praktičnem pouku, v vajeniški obliki ali na praktičnem usposabljanju z delom (v nadaljevanju: PUD). Vajeništvo opredelimo kot vrsto poklicnega usposabljanja, ki ima naslednje značilnosti:

- je oblika učenja, ki se izvaja izmenično na delovnem mestu in v izobraževalni ustanovi (oz. v ustanovi za usposabljanje);
- je del formalnega izobraževanja in usposabljanja;
- vajenci po uspešnem zaključku usposabljanja prejmejo uradno priznano potrdilo.

Na skupnostni ravni obstaja evropsko zavezništvo za vajeništvo, ki si prizadeva za povečanje kakovosti in ponudbe programov vajeništva v Evropi. V različnih državah in delovnih kontekstih pojem vajeništva lahko sicer opredeljujejo različni semantični pomeni. Obenem so aktivnosti vajeništva lahko regulirane na različne načine po posameznih evropskih državah. V Sloveniji in Italiji ima pojem vajeništva (*apprendistato*) podoben pomen. Obstajajo pa nekatere razlike med državama glede izvedbe vajeniških programov ter ciljev vajeništva.

Tovrstne politike še najbolj uspevajo v državah s t.i. dualnim modelom, za katerega je značilno, da so šolske ustanove in poklicni zavodi tesno povezani z gospodarskimi subjekti (podjetja, poslovneži, neprofitne organizacije, gospodarske zbornice ipd.). Ta model je dobro utečen v Avstriji, Nemčiji in na Danskem, kjer podjetja in šolske/izobraževalne ustanove strateško sodelujejo pri izvedbi programov poklicnega usposabljanja in vajeništva. Zgoraj navedeni model pridobiva na pomenu v Italiji, hkrati pa tudi v Sloveniji, ki je po obdobju osamosvojitve (leta 1991) doživela kar nekaj korenitih sprememb v gospodarstvu in na področju pravne organizacije dela (Domadenik in Vehovec, 2006). V zadnjih letih se namreč teži k večjemu vrednotenju kakovostnih programov izobraževanja, ki temeljijo na usposabljanju z delom, kar je mogoče doseči z dolgoročnim sodelovanjem med podjetji, poslovneži, šolami in poklicnimi centri. Smiselnost takih programov utemljujejo tudi nekatere empirične analize, ki so bile izvedene v sklopu ekonomske teorije *job search and matching* (več o tem v prilogi 1).

¹ europa.eu/rapid/press-release_IP-16-2039_sl.pdf.

² http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/policy/vocational-policy/doc/alliance/work-based-learning-in-europe_en.pdf.

3. ZNAČILNOSTI POKLICNEGA IN STROKOVNEGA IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI IN ITALIJI

Sklop vsebuje opis značilnosti poklicnega izobraževanja, usposabljanja z delom in vajeništva v Sloveniji in v Italiji. Osredotočenost je zlasti na načinih razvrščanja relevantnih programov na obeh straneh meje, hkrati pa pomembno primerjavo predstavlja usklajenost slovenskih in italijanskih kvalifikacijskih ogrodi z evropskimi, saj je to nujno potrebno z vidika preučevanja boljše uporabe razpoložljivih znanj, spretnosti in veščin v širšem sklopu evropskega trga dela. Opis o tem sledi v drugem delu poglavja.

3.1. Sistem izobraževanja s poudarkom na poklicnem izobraževanju v Sloveniji in Italiji

SLOVENIJA

Zgradba vzgojno-izobraževalnega sistema v Sloveniji:

1. Predšolska vzgoja (prvo in drugo starostno obdobje);
2. Osnovnošolsko izobraževanje (prvo, drugo in tretje obdobje);
3. Srednješolsko izobraževanje:
 - Nižje poklicno izobraževanje,
 - Srednje poklicno izobraževanje,
 - Srednje tehniško in strokovno izobraževanje,
 - Splošno srednje izobraževanje;
4. Višje strokovno izobraževanje;
5. Visokošolsko izobraževanje (po reformi):
 - Dodiplomsko univerzitetno in strokovno izobraževanje,
 - Podiplomsko izobraževanje:
 - Magisterij stroke,
 - Doktorat znanosti.

Osnovnošolskemu (splošnemu) obveznemu izobraževanju sledi srednješolsko izobraževanje, ki je ali poklicno, strokovno ali splošno. Za namene projekta se na tem mestu osredotočamo na srednje poklicno in strokovno izobraževanje, ki je razdeljeno na:

- Nižje poklicno izobraževanje - NPI (EOK 3, SOK 3, 120 KT³) traja 2 leti in se zaključi z zaključnim izpitom. Vsi, ki zaključijo program nižjega poklicnega izobraževanja, imajo možnost vpisa v izobraževalne programe srednjega poklicnega izobraževanja. Dijaki se usposabljaajo za samostojno opravljanje poklicev in dela, ki je že vnaprej tehnološko pripravljeno, delovni postopki pa so relativno pregledni in standardizirani ter jih je mogoče

³ KT = kreditna točka je merska enota za vrednotenje vseh oblik dela, ki ga mora opraviti povprečen dijak za doseganje ciljev izobraževalnega programa izvedbenega kurikula. Ovrednotijo se vse oblike izobraževalnega dela: pouk, individualno delo (sprotno učenje, samostojno delo z literaturo, seminarska naloga, projektni delo in podobno), organizirana priprava na izpite in delo, potrebno za izdelek, storitev ali nastop, ki je sestavni del zaključka izobraževanja. Z eno kreditno točko se ovrednoti 25 ur izobraževalnega dela dijaka v navedenih oblikah.

vnaprej natančno opredeliti z ustreznimi navodili. Usposablajo se tudi za pomoč pri opravljanju kompleksnejših delovnih opravil, značilnih za nekatere poklice širokih profilov.

- Srednje poklicno izobraževanje - SPI (EOK 4 SOK 4, 180 KT) traja 3 leta in se zaključi z zaključnim izpitom. Vsem, ki uspešno končajo izobraževalni program srednjega poklicnega izobraževanja, je omogočen vpis v ustrezne izobraževalne programe poklicno-tehniškega izobraževanja, po določenem številu let delovnih izkušenj pa tudi pristop k opravljanju ustreznega mojstrskega oziroma delovodskega ali poslovodskega izpita. Temeljni cilj izobraževanja je pridobiti praktično znanje, ki temelji na poznavanju teorije, razvoju poklicnih sposobnosti ter spretnosti, ki so potrebne za uspešno in samostojno opravljanje poklicev širokih profilov. Delovna opravila so relativno pregledna in kompleksna, vendar manj standardizirana in zahtevajo precejšno delovno samostojnost ter tehnološko inovativnost. Dijaki se izobražujejo za prenašanje poklicnega znanja v netipične situacije, samostojno prepoznavanje posameznih tehnoloških problemov in reševanje le teh, obvladovanje različnih tehnik dela in različnih tehnoloških postopkov.
- Srednje strokovno izobraževanje - SSI (EOK 4, SOK 5, 240 KT) traja 4 leta in se zaključi s poklicno maturo. Po končanem izobraževanju je omogočen vpis v študijske programe višjega in visokega strokovnega izobraževanja, z dodatno opravljenim izpitom iz predmeta splošne mature pa tudi v nekatere univerzitetne študijske programe. Izobraževanje razširja in izpopolnjuje splošno izobrazbo iz vseh temeljnih splošnoizobraževalnih predmetov, hkrati pa pripravlja dijake na nadaljnji študij. Izobraževanje je še posebej namenjeno spoznavanju in poglobljanju teoretičnih principov, ki omogočajo razumevanje in obvladovanje ustreznega strokovnega področja. Temeljni cilj je razvoj strokovnih usposobljenosti za samostojno opravljanje zahtevnejših in nestandardiziranih, kompleksnih delovnih opravil, za sodelovanje pri delu, povezanem z razvijanjem tehnologije dela in delovnih procesov ter za delo v pripravi in kontroli delovnih procesov. Poklicna in strokovna usposobljenost zagotavlja obvladanje tehnološko in delovno kompleksnejših delovnih procesov, sposobnost prenašanja poklicnega znanja v netipične situacije, pripravljanja in nadzorovanja delovnih postopkov, posebej kakovosti dela, sposobnost motiviranja delovnih skupin ter samostojnega reševanja tehnoloških in delovnih problemov.
- Poklicno-tehniško izobraževanje - PTI (EOK 4, SOK 5, 120 KT) traja 2 leti in se zaključi s poklicno maturo. Absolventom srednjega poklicnega izobraževanja omogoča pridobitev srednje strokovne izobrazbe, ki je enakovredna izobrazbi pridobljeni po štiriletnih izobraževalnih programih srednjega strokovnega izobraževanja. Dijaki, ki zaključijo izobraževanje, imajo možnost vpisa v študijske programe višjega in visokega strokovnega izobraževanja, z dodatno opravljenim izpitom iz predmeta splošne mature pa tudi v ustrezne univerzitetne študijske programe, ki tako možnost dopuščajo. Značilnosti in cilji izobraževanja so enaki kot pri srednjemu strokovnemu izobraževanju.
- Programi poklicnega tečaja trajajo eno leto - PT (EOK 4, SOK 5, 60 KT) in so namenjeni kandidatom, ki so uspešno končali štiri letnike gimnazije ali strokovne šole (brez mature). Zato so dijakom priznani splošnoizobraževalni predmeti iz predhodnega izobraževanja in imajo v programu le strokovne module s praktičnim usposabljanjem z delom. Poklicni tečaj je torej druga pot do naziva strokovne izobrazbe, za katerega obstaja tudi program srednjega strokovnega ali tehniškega izobraževanja.

Vsi, ki so uspešno opravili maturo ali poklicno maturo (oziroma zaključni izpit) po katerem koli srednješolskem programu, lahko nadaljujejo izobraževanje na višješolskih ustanovah. Višješolski študijski programi trajajo 2 leti (EOK 5, SOK 6, 120 KT) in so zasnovani kot posebna oblika terciarnega izobraževanja, usmerjeni izrazito praktično, saj je kar 40 odstotkov programa namenjenega praktičnemu usposabljanju v podjetjih.

Praktično usposabljanje z delom v podjetjih (PUD) je vključeno v vse programe srednjega poklicnega in srednjega strokovnega izobraževanja⁴:

- Nižje poklicno izobraževanje - 50 % izobraževalnega programa je namenjeno praktičnemu izobraževanju (PI)⁵, od tega je obseg PUD 4 tedne (152 ur).
- Srednje poklicno izobraževanje - PI predstavlja 40 % izobraževalnega programa, od tega je obseg PUD najmanj 24 tednov (912 ur) in ne več kot 53 tednov. PUD se iz 24 do največ 53 tednov lahko podaljša na podlagi individualne učne pogodbe za izvajanje PUD, ki jo podpišeta podjetje in dijak oziroma zakoniti zastopnik dijaka v primeru mladoletnosti. Druga oblika učne pogodbe za izvajanje PUD je kolektivna učna pogodba med podjetjem, šolo in dijakom oz. njegovim zakonitim zastopnikom.
- Srednje strokovno izobraževanje - PI predstavlja 15 % izobraževalnega programa, od tega je obseg PUD najmanj 4 tedne (152 ur).
- Poklicno-tehniško izobraževanje - PI predstavlja 10 % izobraževalnega programa, od tega je obseg PUD 2 tedna (76 ur).

S prenovo 2007-2013⁶ se je v povprečju povečal delež praktičnega usposabljanja v realnem delovnem okolju, ni pa bila dovolj izkoriščena možnost večjega vključevanja podjetij in hkrati se za to niso razvili ustrezni pogoji. V zadnjih letih se v Sloveniji soočamo z visoko brezposelnostjo, prestrukturiranjem gospodarskih panog ter tehnološkim razvojem. Hkrati se kljub sodelovanju delodajalcev pri pripravi poklicnih standardov, ki so podlaga za strokovni del izobraževalnih programov, krepi izražanje nezadovoljstva s poklicno usposobljenostjo mladih in glede strukturnega neskladja med trgom dela in PSI.

Slovenija je pristopila k Evropski koaliciji za vajeništvo v letu 2013. Uvedba vajeništva je bila leta 2015 vključena v Socialni sporazum in je ena od nalog programa Vlade RS, v skladu s koalicijskim sporazumom. To so razlogi za pripravo revidiranih Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega ter programov srednjega strokovnega izobraževanja (Izhodišča)⁷, ki jih je sprejel Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje na 154. seji, marca 2016. Nova Izhodišča ohranjajo socialno partnerstvo in skupno odgovornost države, delodajalcev in

⁴ Povzeto po Apprenticeship-type schemes and structured work-based learning programmes, https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2015/ReferNet_SI_2014_WBL.pdf.

⁵ Praktično izobraževanje obsega praktično usposabljanje v šoli ter PUD.

⁶ Podlaga za prenovo izobraževalnih programov 2007-2013 so bila Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja, ki so bila sprejeta na 101. seji Strokovnega sveta za poklicno in strokovno izobraževanje leta 2001.

⁷ http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/Datoteke/kurikulum/Izhodisca2016_srednjesolska_cistopis.pdf.

delojemalcev za poklicno izobraževanje in ponovno poudarjajo vlogo odprtega kurikula. Novosti, ki jih prinašajo prenovljena Izhodišča na srednješolski ravni⁸:

- Vajeništvo: programi srednjega poklicnega izobraževanja (3 leta) se lahko izvajajo bodisi v šolski bodisi v vajeniški obliki. Še posebej morajo ti programi podpirati vajeniško obliko za določene panoge, za redke poklice in za poklice, za katere so manjše potrebe. V vajeniški obliki več kot 50 % celotnega izobraževanja poteka v okviru praktičnega usposabljanja v podjetju. V šolski obliki praktično usposabljanje traja 24 tednov, a se lahko podaljša do največ 49 % obsega izobraževanja. Izobraževalni programi so pripravljeni enotno ne glede na organizacijsko obliko, v šoli se splošnoizobraževalni predmeti izvajajo v enakem obsegu in obe poti vodita do enakovredne izobrazbe/poklica.
- Kompetenčna zasnovanost izobraževalnih programov, ki namesto predmetne zasnovanosti v ospredje postavlja interdisciplinarno zasnovane strokovne module in razvoj ključnih in poklicnih kompetenc.
- Za praktično usposabljanje z delom v podjetju se za programe srednjega poklicnega izobraževanja pripravijo katalogi znanja, ki so vodilo pri pripravi načrta praktičnega usposabljanja, ki je del učne pogodbe.
- Praktično usposabljanje z delom v 4-letnih programih se je iz minimalno 4 podaljšalo na 8 tednov.
- Novost so tudi programi usposabljanja in izpopolnjevanja, namenjeni absolventom programov poklicnega in strokovnega izobraževanja za poglobljanje, razširjanje in poglobljanje znanja ali za pridobivanje znanja za področja ali (dele) poklicev, za katere ni poklicnega izobraževanja.

V skladu z Zakonom o vajeništvu (ZVaj)⁹ lahko 3-letno srednje poklicno izobraževanje poteka v dveh, glede na doseženo izobrazbo oz. poklic, enakovrednih oblikah: v šolski obliki in kot vajeništvo. V vajeništvu se vsaj 50 % programa izvaja pri enem ali več delodajalcih. Praktično usposabljanje v realnem delovnem okolju se lahko izvaja tudi v sklopu mednarodnih programov mobilnosti v podjetjih v tujini ali delno v medpodjetniškem izobraževalnem centru. Vsaj 40 % programa vajeništva se izvaja v šoli, od tega vsi splošnoizobraževalni predmeti, ki se za obe obliki izvajajo v enakem obsegu, medtem, ko je izvajanje strokovnih modulov, prilagojeno glede na obliko. Enakovrednost šolske oblike in vajeništva omogoča prehodnost med obema potema do poklica (Hergan, 2017).

⁸ Povzeto po: Slovenia - new guidelines for VET programmes development, <http://www.cedefop.europa.eu/en/news-and-press/news/slovenia-new-guidelines-vet-programme-development>.

⁹ <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2017-01-1324>.

ITALIJA

Zgradba vzgojno-izobraževalnega sistema v Italiji:

- Predšolsko izobraževanje (*Nidi d'infanzia in scuola dell'infanzia*);
- Prvo obdobje (*Primo ciclo di istruzione*), ki je v celoti obvezno in zajema osnovno in nižje srednje izobraževanje (*Scuola primaria in scuola secondaria di primo grado*);
- Drugo obdobje (*Secondo ciclo di istruzione*), ki je obvezno prvi 2 leti in se deli na:
 - Srednješolsko izobraževanje (*Scuola secondaria di secondo grado*),
 - Regionalno poklicno izobraževanje (leFP - *istruzione e formazione professionale*);
- Visokošolsko izobraževanje:
 - Tečaji v najnaprednejših tehniških in tehnoloških panogah preko Zavodov za visoko izobraževanje (ITS - *Istituto Tecnico Superiore*),
 - Visoko tehniško izobraževanje in usposabljanje (IFTS - *Istruzione e formazione tecnica superiore*);
 - Univerzitetno.

Srednješolsko izobraževanje traja pet let (EOK 4), katerega izvajajo:

- Gimnazije (*licei*), ki nudijo osnovno znanstveno-kulturno izobrazbo;
- Tehniški zavodi (*Istituti tecnici*), ki nudijo dijakom izobrazbo znanstvenega in tehnološkega značaja, katera jim omogoča direktno vključevanje na trg dela. Ponujajo 11 izobraževalnih programov, ki so razdeljeni na ekonomski (Upravljanje in trženje, Turizem) in tehnološki sektor (Mehanika in energija, Transport in logistika, Elektronika, Informatika in telekomunikacije, Grafika in komunikacije, Kemija, Moda, Agronomija, Gradbeništvo in Okoljevarstvo);
- Poklicni zavodi (*Istituti professionali*), ki nudijo osnovo splošno in tehnično-poklicno izobrazbo, večinoma preko delovnih praks in laboratorijskih delavnic. Ponujajo 6 izobraževalnih programov: 2 programa z usmeritvijo k industrijskim in obrtniškim temam (Obrtništvo in industrijska proizvodnja, Vzdrževanje in tehnična pomoč) in 4 programe usmerjene v storitve (Kmetijstvo in razvoj podeželja, Zdravstvo in socialno varstvo, Vino in prehrana, Oglaševanje).

Srednješolsko izobraževanje se zaključí z državnim izpitom, ki omogoča pridobitev ustrezne diplome ter omogoča nadaljnji vpis v eno izmed možnosti visokošolskega izobraževanja.

Regionalno poklicno izobraževanje (leFP) traja od 3 do 4 leta in je pod okriljem posameznih Dežel:

- triletni izobraževalni programi omogočijo pridobitev poklicne kvalifikacije (EOK 3);
- dodatno, četrto leto omogoči pridobitev poklicne diplome (EOK 4) in nadaljevanje na IFTS, s predhodnim opravljanjem še enega leta na ITS.

Ti programi vsebujejo splošna osnovna znanja ter poklicno usposabljanje, ki dijakom omogoča vstop na trg dela ali vpis v programe višjega srednjega izobraževanja, kjer lahko nadaljujejo s študijem ali se specializirajo za določeno področje po pridobitvi strokovne kvalifikacije.

Izmenjava šola-delo (*Alternanza scuola lavoro*), kakor v Italiji poimenujejo praktično usposabljanje na delovnem mestu, je od šolskega leta 2016/2017 postala obvezna za vse dijake tretjih in četrth letnikov, vključenih v srednješolsko izobraževanje v drugem obdobju. Od šolskega leta 2017/2018 pa so v izmenjavo šola-delo vključeni vsi dijaki tretjih, četrth in petih letnikov. Izmenjava traja 400 ur v tehniških zavodih in 200 ur v licejih. Izmenjava je izvedljiva tudi med počitnicami in/ali v

tujini z namenom povečanja možnosti zaposlitve in sposobnosti poklicne orientacije dijakov. Deželna Uprava spodbuja in podpira šole pri udejanjenju izkušenj izmenjave med šolo in delom bodisi kot sprejemajoča struktura bodisi s specifičnimi informacijskimi ter izobraževalnimi storitvami, ki lahko znatno vplivajo na proces poklicne orientacije in ga okrepijo.

V Italiji poznajo pripravništvo in 3 vrste vajeništva:

- vajeništvo, namenjeno mladim med 15. in 25. letom starosti;
- delovno usmerjeno vajeništvo, namenjeno mladim med 18. in 29. letom starosti;
- visokošolsko izobraževanje in raziskovalno vajeništvo, namenjeno mladim med 18. in 29. letom starosti.

Vajeništvo lahko traja tri (pridobitev poklica - *Attestato di qualifica di operatore professionale*) ali štiri leta (pridobitev naziva tehnika - *Diploma professionale di tecnico*) in obsega 500 šolskih ur. Ob zaključku lahko vajenec opravi zaključni izpit. Za usposabljanje vajencev skrbijo 3 združenja zavodov za poklicno izobraževanje in usposabljanje Dežele FJK, ki pomagajo podjetjem pri pripravi individualnih izobraževalnih načrtov, organizaciji izobraževalnih tečajev in pri preverjanju znanja v podjetju.

Kolektivne pogodbe opredeljujejo trajanje delovno usmerjenega vajeništva, ki ne sme biti daljše od treh let (pet let za obrtne dejavnosti), strokovne standarde in zagotavljanje tehničnega dela usposabljanja. Regije izvajajo vrsto dejavnosti usmerjenih v razvoj osnovnih in transversalnih kompetenc, za največ 120 ur v treh letih. Vajenec je v tem primeru vključen v regionalno poklicno izobraževanje. Visokošolsko izobraževanje in raziskovalno vajeništvo vodi do pridobitve visokošolske izobrazbe.

3.2. Ogrodja kvalifikacij

Primerjava nacionalnih kvalifikacijskih sistemov z evropskim kvalifikacijskim ogrodjem je potrebno za jasnejše razumevanje kvalifikacij in za dejansko primerljivost in praktično uporabo znanj na trgu dela, ki vse bolj presega državne meje, saj je na skupnostni ravni mišljen kot skupni evropski trg dela.

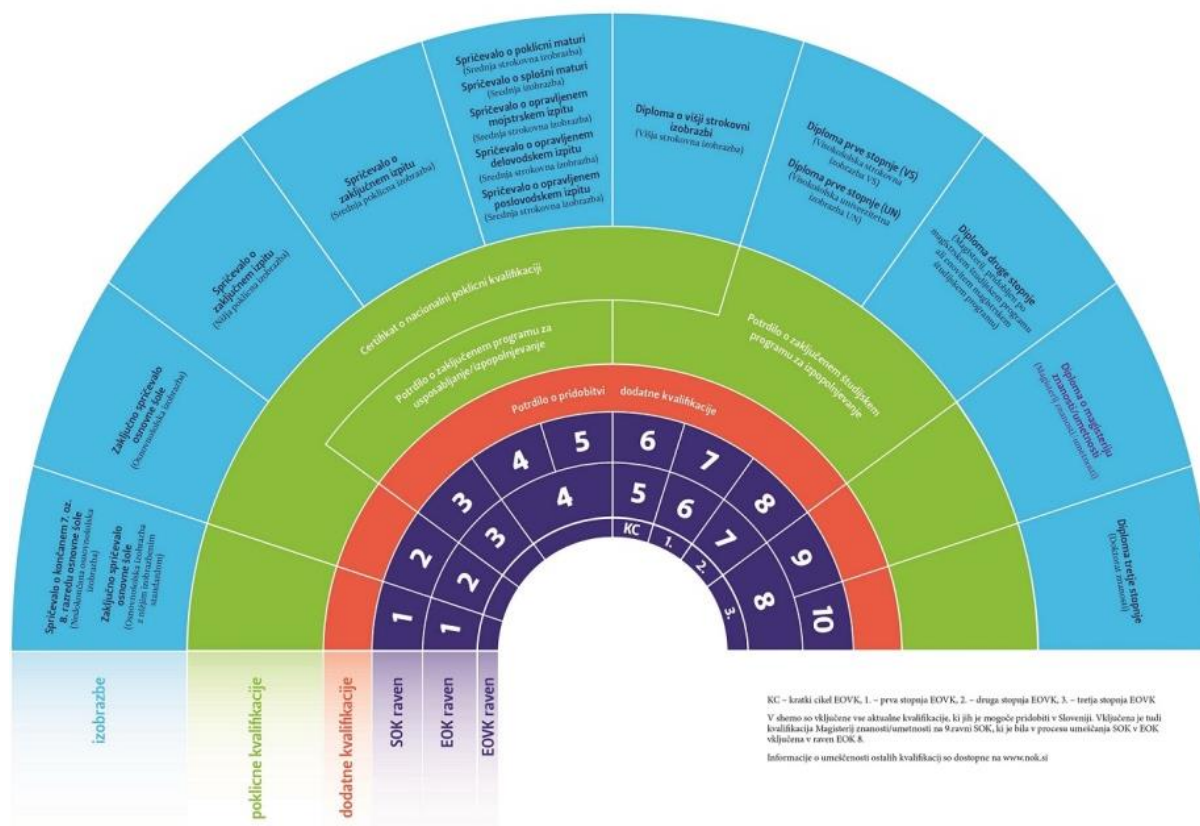
Kako je EOK usklajen v Sloveniji?

Slovenija razpolaga z lastnim nacionalnim sistemom kvalifikacij¹⁰, razvrščenih glede na posamezne učne izide - to so standardni kazalniki znanj, spretnosti in kompetenc. Sestavljen je iz 10 opisnikov ravni, pri čemer vsak opisnik vsebuje nabor učnih izidov. Ti so razvrščeni od najnižje ravni 1 (zaključeno spričevalo osnovne šole) do najvišje ravni 10 (diploma o doktoratu znanosti). Prav iz tega razloga je bilo potrebno slovensko ogrodje kvalifikacij (SOK) uskladiti z evropskim ogrodjem (EOK), ki predvideva 8 deskriptivnih ravni¹¹ - torej dve manj v primerjavi s slovenskim ogrodjem, kot prikazuje slika 2.

¹⁰ Temeljna vloga nacionalnih ogrodij kvalifikacij je, da pojasnijo horizontalne in vertikalne povezave med različnimi tipi kvalifikacij, certifikati in spričevali oz. diplomami (Muršak, 2012).

¹¹ Opisi ravni so v angleščini predstavljeni v prilogi 2.

Slika 2: Slovensko ogrodje kvalifikacij (SOK).

Vir: www.nok.si.

Spričevala splošnega in poklicnega izobraževanja se umeščajo na ravni od 1 do 5 SOK. Certificati nacionalnih poklicnih kvalifikacij (NPK) se umeščajo na ravni od 2 do 6 SOK. Diplome terciarnega izobraževanja pa se umeščajo na ravni od 6 do 10 SOK.

Skratka, slovensko ogrodje kvalifikacij z jasnimi in objektivnimi kriteriji omogoča povezavo med nacionalnim ogrođjem kvalifikacij ter opisniki kvalifikacij, ki so prisotni v evropskem ogrođju kvalifikacij. Preko ogrođja SOK se prav tako lahko preverja, katero raven v evropskem ogrođju kvalifikacij (EOK) oz. evropskem ogrođju visokošolskih kvalifikacij (EOVK) dosega posamezna izobrazba ali kvalifikacija, ki je bila pridobljena v Sloveniji.

Kako je EOK usklajen v Italiji?

V Italiji je seznam kvalifikacij razdeljen na 8 ravni skladno z ureditvijo evropskega kvalifikacijskega ogrodja EOK (preglednica 1). Tudi za Italijo velja načelo, po katerem naj se državne kvalifikacije uskladi z enotnim evropskim ogrodjem, kar naj bi posledično omogočilo primerljivost in prenosnost kvalifikacij med državami ter na tak način spodbudilo večjo mobilnost državljanov v EU ter vseživljenjsko učenje.

Za oblikovanje jasne razporeditve posameznih stopenj izobrazbe in nivojev kvalifikacij je Italija aplicirala metodo t.i. povezave kvalifikacij z evropskim ogrodjem. Ta postopek je utemeljen in podrobno opisan v sporazumu o referenciranju, ki je bil izdan decembra 2012 po navodilih Evropskega parlamenta. Italija pred tem ni imela svojega formalnega nacionalnega kvalifikacijskega ogrodja, zato je seznam nacionalnih kvalifikacij referencirala (povezala) ustrezno z nivoji, ki so utemeljeni v evropskem ogrodju kvalifikacij.

Preglednica 1: Italijanske kvalifikacije glede na raven EOK.

RAVEN EOK	VRSTA KVALIFIKACIJE
1	Diploma obvezne osnovne izobrazbe (prvega ciklusa)
2	Potrdilo o osnovnih spretnostih ob zaključenem obveznem izobraževanju
3	Potrdilo o kvalifikaciji poklicnega operaterja
4	Diploma strokovnega poklica Diploma višje šole (liceja) Diploma tehnične izobrazbe Diploma strokovne izobrazbe Potrdilo o višji tehnični specializaciji
5	Diploma višjega tehnika
6	Univerzitetna diploma Prvostopenjska univerzitetna diploma
7	Magisterij Drugostopenjska univerzitetna diploma Univerzitetni master prve stopnje Prvostopenjski univerzitetni magisterij (<i>First-level university master</i>) ¹² Diploma z akademsko specializacijo
8	Doktorat znanosti Akademska diploma za usposabljanje pri raziskovalni dejavnosti Drugostopenjski univerzitetni magisterij (<i>Second-level university master courses</i>) Diploma za izpopolnjevanje

Vir: Italijanski inštitut za razvoj poklicne izobrazbe delavcev (ISFOL - Istituto per lo sviluppo della formazione professionale dei lavoratori).

Italijanski sistem je torej po novem formalno povezan in primerljiv z evropskim ogrodjem, ki 8 specifičnih ravni kvalifikacij razvršča glede na kompleksnost učnih izidov - od najnižje ravni kompleksnosti (stopnja 1 - diploma prvega izobraževalnega ciklusa) do najvišje (stopnja 8 - visoka univerzitetna izobrazba, doktorat znanosti idr.).

Na podlagi evropskega ogrodja kvalifikacij so referencirane kvalifikacije, ki jih nudita Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (MIUR - *Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca*) in italijanske dežele (predvsem kvalifikacije višjega tehniškega izobraževanja - IFTS in deželnega poklicnega izobraževanja - leFP). Sicer pa bodo javno priznane kvalifikacije, bodisi državne bodisi deželne, dostopne v Nacionalnem razvidu kvalifikacij, ki bo predvidoma do leta 2020 povezan z evropsko klasifikacijo spretnosti, kvalifikacij in poklicev ESCO.

¹² Prvostopenjski univerzitetni magisterij (za razliko od magisterija) ne omogoča dostopa do doktorskega študija.

3.3. ECVET

Angleški akronim ECVET (*European Credit system for Vocational Education and Training*) se uporablja za označevanje inštrumenta kreditov v izobrazbi in poklicnem izobraževanju, ki je nastal z namenom poenostavljanja raznih možnosti v zvezi z vseživljenjskimi izobraževanjem (*Lifelong learning*), v podporo mobilnosti dijakov in študentov na evropski ravni ter z namenom zagotavljanja fleksibilnosti pri načrtovanju poklicnih poti, ki vodijo do poklicne kvalifikacije. Tak inštrument je bil odobren s Priporočilom Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. junija 2009 o vzpostavitvi Evropskega sistema prenašanja kreditnih točk v poklicnem izobraževanju in usposabljanju (ECVET)¹³. Prednosti, ki jih zagotavlja ECVET, so številne, in sicer: pripomore k oblikovanju učnega pristopa, ki temelji na preverljivih učnih rezultatih; pripomore h konsolidaciji medsebojnega zaupanja med državami na področju izobraževanja; lahko znatno izboljša kvaliteto praks in izkušenj na področju mobilnosti z vidika poklicne izobrazbe in usposabljanja z delom.

Prej omenjeno priporočilo priporoča uvedbo izobraževalnih medorganizacijskih mrež na evropski ravni prek medsebojnega prepoznavanja kreditnih točk dijakom/študentom ravno na podlagi ECVET. Kljub temu ne gre spregledati dejstva, da v primeru ECVET gre za pobudo *bottom-up*, torej partnerstva se oblikujejo na nižji ravni in težijo navzgor k bolj formalni ravni. V tem se bistveno razlikuje od EOK (Evropsko ogrodje kvalifikacij), ki se uveljavlja v okviru uradnega centraliziranega procesa, h kateremu države formalno pristopijo.

ECVET se sklicuje na možnost/potrebo, da države članice strukturirajo poklicno izobraževanje na podlagi skupnega homogenega formata, v sklopu katerega so posamezni tečaji urejeni na podlagi učnih enot - slednji pa so opredeljeni kot »homogeni sklopi znanj, spretnosti in kompetenc, katere se da oceniti in potrditi«. Tudi s tega vidika je potrebno, da so učne enote zapisane na jasn in enostaven način (skladno z opisi znanj, spretnosti in kompetenc, ki so v osnovi samih učnih enot).

Faze učne mobilnosti na podlagi ECVET

1. Projekt mobilnosti se za dijake začne z iskanjem ustrezne šole ali podjetja v tujini, lahko pa tudi šola svojim dolgoletnim partnerjem ponudi projektno sodelovanje.
2. Podpis **pogodbe - memorandum** (*Memorandum of Understanding*): dogovor med dvema institucijama (šolama ali šolo in podjetjem), s katerim se postavi okvir za usposabljanje dijakov zunaj matične šole in seveda okvir za priznavanje učnih dosežkov dijaka.
3. Tretji korak je oblikovanje učnih enot. To je osrednji, vsebinski del priprav in je rezultat dogovora med učiteljem in učencem. Gre za didaktično predelano učno snov v enoto ali več enot, ki bo dejansko realizirana v času delovne prakse v podjetju izven matice.
4. Dogovor o ocenjevanju je tudi rezultat dogovora med učiteljem in učencem, s katerim se definirajo kriteriji ocenjevanja.

¹³ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009H0708\(02\)&from=DE](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009H0708(02)&from=DE).

5. Oblikovanje in podpisovanje učnega dogovora. Učni dogovor je individualizirana dejavnost za vsakega učenca, v kateri se natančno oblikujejo načini izvajanja učnih aktivnosti, definirajo cilji ter sama vsebina učnega procesa. Učni dogovor se pripravi na podlagi podpisane pogodbe (memoranduma).
6. Izvajanje učnih dejavnosti: dijak se vključi v organizirane učne dejavnosti, obiskuje praktično usposabljanje, samostojno ali v timu izvaja projekte oz. delovne naloge ipd.
7. Ocenjevanje učnih izidov (običajno se izvaja ob koncu učne enote). V primeru daljših mobilnosti (mesec dni in več) je priporočljiva vmesna faza ocenjevanje. Možna je uporaba sledečih oblik ocenjevanja:
 - ocenjevalni list in pogovor,
 - pisanje dnevnika in pogovor,
 - opazovanje dijaka in pogovor,
 - predstavitev izdelka in postopka ter pogovor.
8. Priprava dokazil o izvedenih učnih aktivnostih in ocenjevanju (navadno naloga šole gostiteljice, lahko pa tudi posredniške ali koordinacijske organizacije). Med dokumentacijo lahko uvrstimo:
 - EUROPASS mobilnost,
 - izpolnjen ocenjevalni list,
 - z oceno mentorja opremljen dnevnik usposabljanja, ki ga piše dijak,
 - zapisnik o ocenjevanju,
 - obvestilo o uspehu (*Personal transcript*),
 - dijakovo predstavitev aktivnosti in doseženih učnih izidov ipd.
9. Predstavitev dokazil. Pri tem sodeluje tudi dijak, on jih prinese in predstavi na domači šoli ter se dogovori za potrjevanje.
10. Potrjevanje in priznavanje doseženih učnih izidov. Šola, ki ima že vzpostavljeno strukturo za potrjevanje in priznavanje predhodno pridobljenega znanja, lahko to uporabi tudi za potrjevanje in priznavanje znanja, pridobljenega v tujini.
11. Komisija, katero sestavlja šolsko osebje, pregleda potrdila in se seznani z izvedenim procesom. Ko doseženi izidi ustrezajo načrtovanim učnim izidom, so tudi potrjeni.
12. Evalvacija procesa mobilnosti vključuje vse vpletene, gre za refleksijo o celotni realizaciji učne mobilnosti ter možnosti za izboljšave.

Omenjene faze lahko časovno razdelimo na pred, med in po mobilnosti. Sistematizacijo celotne mobilnosti od začetnega načrtovanja do končne evalvacije je ponazorjena v spodnji preglednici.

Preglednica 2: ECVET faze.

ECVET pred mobilnostjo
- Vzpostavitev partnerstva - Oblikovanje in podpis memoranduma - Oblikovanje učne enote in dogovor o učnih izidih - Dogovor o ocenjevanju - Oblikovanje in podpis učnega dogovora
ECVET med mobilnostjo
- Izvajanje učnih dejavnosti, določenih v učnem dogovoru - Ocenjevanje doseženih učnih izidov - Priprava dokazil o izvedenih učnih aktivnostih in ocenjevanju
ECVET po mobilnosti
- Predstavitve dokazil - Potrjevanje učenja v tujini - Priznavanje učnih izidov - Evalvacija procesa mobilnosti dijakov

Vir: Mali (2014).

4. ZNAČILNOSTI PUD V SLOVENIJI IN ASL V ITALIJI

Poglavje je namenjeno preučitvi značilnosti poklicnega in strokovnega usposabljanja z vidika pravne organizacije in pogojev za pravilno izvedbo. Najprej se osredotočamo na pravna okvira, ki sta v veljavi v Sloveniji in v Italiji, upoštevajoč nekatere pomembne reforme, ki so se v obeh državah izvedle v zadnjih nekaj letih. Drugi del tega sklopa se osredotoča na pogoje za opravljanje PUD v Sloveniji oziroma za izvedbo izmenjave šola-delo v Italiji (ASL - Alternanza scuola lavoro). Pri tem je potrebno opozoriti na dejstvo, da je italijanski ASL bolj obsežen koncept od slovenskega PUD. V zadnjem delu tega sklopa pa je fokus na urejenosti učnih enot oziroma učnih izidov v obeh državah.

4.1. Kaj zajema pravni okvir v Sloveniji?

Reforme, ki so se v slovenskem sistemu oblikovale v zadnjih letih, ciljajo na večja pooblastila šol oziroma na večjo avtonomijo le-teh na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja. V ospredju je hkrati potreba po boljšem povezovanju šolskega sistema z gospodarskimi subjekti, ki lahko dijakom nudijo pomembne priložnosti za nabiranje izkušenj, in osebno rast prek usposabljanja in strokovnega izobraževanja.

V Sloveniji je pravni okvir za PUD jasno opredeljen. Čeprav je pravnih virov v tem smislu veliko, sta vsekakor pomembna predvsem dva zakona, ki sežeta v leto 2006 oziroma v leto 2017 in urejata poklicno izobraževanje ter vajeništvo. To sta Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI-1)¹⁴ iz leta 2006 in ZVaj iz leta 2017.

ZPSI-1 (2006) ureja izobraževanje za pridobitev nižje in srednje poklicne ter srednje strokovne izobrazbe. Poklicno in strokovno izobraževanje opredeljuje kot sredstvo za posredovanje znanja, spretnosti in poklicnih zmožnosti za opravljanje poklicev na mednarodno primerljivi ravni. Zakon med drugim določa, da skrbijo za izvedbo poklicnega in strokovnega izobraževanja zbornice, gospodarske družbe, sindikati in ostali socialni partnerji v sodelovanju s pristojnimi ministrstvi. Poleg tega zakon ureja izpopolnjevanje po poklicni izobrazbi ter usposabljanje, ki še ni bilo urejeno s predpisi s področja nacionalnih poklicnih kvalifikacij. Obenem spodbuja vseživljenjsko učenje in promovira trajnostni razvoj v Sloveniji.

ZVaj (2017) ureja vajeništvo kot obliko izobraževanja v srednjem poklicnem izobraževanju in v programih nadaljnjega poklicnega in strokovnega izobraževanja. Pri tem se vsebina zakona navezuje na določbe ZPSI-1 (2006). Z ene strani zakon spodbuja čimprejšnje usposabljanje za poklic, z druge pa pospešuje učinkovito mreženje med gospodarstvom in sistemom izobraževanja. S poudarkom na potrebi zaposlovanja mladih, zakon poudarja pomen povezovanja izobraževanja v šoli in poklicnega usposabljanja na vajeniškem mestu. Naj še omenimo, da se v trenutni, začetni fazi vajeništvo v Sloveniji uvaja pilotno, kar pomeni, da se v kontekstu pravnega okvira preverja ustreznost pogojev za vajeništvo, ki jih predvideva omenjeni zakon.

¹⁴ <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/74689>.

Na koncu velja sicer izpostaviti nekatere točke, ki ostajajo na tem področju nerazrešene oziroma so vredne razmisleka, in sicer:

- težave pri vključevanju delodajalcev na zaključnih izpitih, za kar je še vedno potrebno premisliti vlogo delodajalcev pri vrednotenju znanja, ki ga je dijak osvojil na PUD oziroma med vajeništvom;
- možnost, da niso vsa učna mesta verificirana (npr. da registri niso ažurirani, kar predstavlja tveganje, da učno mesto ni povsem skladno pogojem učenja);
- nasploh je še vedno prisotna (vsaj delna) potreba po ozaveščanju gospodarskih akterjev glede prednosti, ki jih dolgoročno zagotavljata PUD in vajeništvo za nacionalni gospodarski sistem.

4.2. Kaj zajema pravni okvir v Italiji?

Z zakonom št. 107 iz leta 2015 - Reforma državnega sistema izobraževanja in usposabljanja (v javnosti t.i. *La Buona Scuola* - Kakovostna šola) so v Italiji okrepili pomen usposabljanja na delu, ki je postalo obvezno za programe vseh šolskih smeri v drugem obdobju. Cilj zakona je udejanjiti nove pogoje za šolanje in izobraževanje z namenom, da bi se šola uveljavila kot čedalje bolj odprt prostor, ki temelji na znanju. V tem kontekstu postane nadvse pomembno sodelovanje šol s podjetji, raziskovalnimi ustanovami in z italijanskimi gospodarskimi in kulturnimi organizacijami. Zakon sicer utemeljuje nekatere pomembne novosti pri usmerjanju mladih z vidika izmenjave šola-delo, na področju digitalizacije šole, laboratorijskega učenja, postopka zaposlovanja v šolstvu in novih kompetenc šolskega osebja na vodilnih položajih.

Ena izmed ključnih točk pravne reforme italijanskega šolskega sistema zadeva ravno formalno ureditev izmenjave šola-delo, ki naj bi dijakom omogočila hitrejšo in bolj učinkovito pridobivanje kompetenc in spretnosti, obenem pa bi jim olajšala izbiro pri poklicni orientaciji oziroma pri morebitni izbiri nadaljnje univerzitetne izobrazbe. Zakon predvideva 400 ur izmenjave na poklicnih zavodih in tehničnih šolah in 200 ur izmenjave na licejih. Pri tem velja omeniti, da je nabiranje delovnih izkušenj možno bodisi med šolskim poukom bodisi med počitnicami - tudi v simuliranem učnem podjetju. Med drugim predvideva možnost opravljanja delovne izkušnje v tujini. Omembe vredno je še dejstvo, da ima vsaka šola po (vsaj) enega referenta zadolženega za organizacijo ter izvedbo izmenjave.

Zakon 107/2015 pospešuje aktivno sodelovanje šol in akreditiranih izobraževalnih ustanov s podjetji, podjetniškimi združenji, neprofitnimi organizacijami, trgovskimi zbornicami. V programe izmenjave šola-delo so vključeni tudi muzeji in italijanske kulturne ustanove, ki delujejo v sklopu upravljanja in vrednotenja kulturne dediščine, umetnosti in glasbe, nenazadnje pa tudi številne športne ustanove, ki mladim nudijo možnost konkretnega usposabljanja na terenu.

Z navedeno reformo je v Italiji stopila v veljavo tudi Listina pravic in dolžnosti dijakov med izmenjavo (*Carta dei diritti e dei doveri degli studenti in alternanza scuola-lavoro*¹⁵), katere se morajo dijaki držati pri opravljanju usposabljanja v podjetjih ali v ustanovah. Cilj listine je nuditi dijakom možnosti za spoznavanje tako profesionalnih, delovnih in učnih kontekstov kot tudi lastnih zanimanj, ki jim bodo v pomoč pri gradnji lastnih sposobnosti in spretnosti. Obenem je namen listine

¹⁵ <http://www.alternanza.miur.gov.it/allegati/2017/Carta-dei-diritti-e-dei-doveri.pdf>.

motivirati študente k premišljenim in zavednim izbiram v perspektivi zaposlovanja oziroma nadaljevanja študijske poti.

Z vidika organiziranosti in učinkovitosti delovne prakse in delovnih izkušenj »na terenu« je potrebno upoštevati nekatere kritične točke z namenom, da se na ta način pripomore k zagotavljanju standardov za korektno izvedbo poklicnega usposabljanja dijakov:

- tveganje, da se poklicno izobraževanje v podjetju zreducira na opravljanje nizkokakovostnih delovnih nalog, ki jih uslužbenci v podjetju raje prepuščajo drugim na primer zaradi pomanjkanja časa ali zaradi rutinske narave takih nalog (pospravljanje dokumentov po datotekah, urejanje arhivov, fotokopiranje dokumentov ipd.);
- tveganje nalaganja stroškov izmenjave na družino dijaka - predvsem, če gre za izmenjavo v tujini, ki je lahko za dijaka dragocena izkušnja, predvideva pa visoke stroške. Po zakonu bi morale biti izmenjave za italijanske dijake in za njihove družine brez stroškov (Center RS za poklicno izobraževanje, 2012).

4.3. Kateri so pogoji oziroma na kakšen način so pogoji formalizirani v Sloveniji in v Italiji?

SLOVENIJA

Pogoji:

- Pogodbeno razmerje, učna pogodba za PUD (individualna pogodba, sklenjena med delodajalcem in dijakom oziroma kolektivna pogodba, sklenjena med šolo in delodajalcem);
- Verifikacija učnega delovnega mesta pri delodajalcu;
- Dijak mora v šoli priložiti potrdilo o pisnem preizkusu znanja o zdravju in varnosti pri delu, opravljen pri delodajalcu;
- V času opravljanja PUD ali praktičnega pouka pri delodajalcu je slednji dolžan oddati prijavo-odjavo zavarovanja za primer nesreče pri delu in poklicne bolezni za vsak koledarski mesec;
- Dijaki, ki imajo sklenjeno individualno učno pogodbo, morajo v času PUD enkrat opravljati vmesni preizkus, praviloma v drugem letniku;
- Zagotavljanje varstva in zdravja pri delu na PUD;
- V obdobju PUD ima dijak pravico do nagrade za polni delovni čas;
- Mentor mora pri delodajalcu imeti praviloma enako izobrazbo za opravljanje poklica, kot je tista, za katero se izobražuje dijak. Imeti mora tudi pedagoško-andragoško izobrazbo ali vsaj potrdilo o pedagoško-andragoški usposobljenosti.

Praktično izobraževanje v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju poteka v dveh delih. Del izobraževanja poteka v šolskih delavnicah kot praktični pouk, del izobraževanja pa pri delodajalcu kot PUD. Pogoje za izvajanje PUD, ki jih mora izpolnjevati delodajalec, določi minister v sodelovanju s socialnimi partnerji. Za regulirane poklice pogoje določi pristojni minister (ZPSI-1, 2006, 31. člen).

PUD se izvaja pri delodajalcih v podjetjih¹⁶ na verificiranih delovnih mestih pod vodstvom mentorjev. Mentor oziroma izobraževalec pri delodajalcu mora imeti praviloma enako izobrazbo za opravljanje poklica, kot je tista, za katero se izobražuje dijak. Hkrati mora imeti tudi pedagoško-andragoško izobrazbo ali vsaj potrdilo o pedagoško-andragoški usposobljenosti. Mentor v podjetju tesno sodeluje z organizatorjem praktičnega izobraževanja v šoli. Za izvajanje PUD je potrebno skleniti pogodbeno razmerje, v katerem se natančno določi pogoje, dolžnosti in obveznosti šole, delodajalca in dijaka. Delodajalci morajo izpolnjevati minimalne kadrovske in materialne pogoje in smejo dijaku naložiti le dela, ki so predvidena v posameznem izobraževalnem programu. Nadalje, ena od obveznosti delodajalca je ta, da mora dijaka prijaviti na Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije in poskrbeti za plačilo mesečnega pavšalnega prispevka za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni, pri čemer dodatni specialistični zdravniški pregledi pri specialistih medicine dela za dijake niso potrebni. Poleg tega je dolžnost delodajalca zagotoviti varstvo in zdravje pri delu na PUD, zaradi česar mora dijak v šoli priložiti potrdilo o pisnem preizkusu znanja o zdravju in varnosti pri delu, opravljen pri delodajalcu.

Dijaki, ki imajo sklenjene individualne učne pogodbe, morajo praviloma v 2. letniku opravljati vmesni preizkus na mestu, kjer se izvaja PUD¹⁷. Za napredovanje v višji letnik oziroma za dokončanje izobraževanja po programu morajo dijaki opraviti celotno število predvidenih ur. Posebnost PUD v Sloveniji je, da imajo dijaki pravico do nagrade za polni delovni čas.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju iz leta 2017 (ZPSI-1A, 32.b člen) definira register učnih mest in centralni register učnih mest. Register učnih mest vodi pristojna zbornica kot javno centralno informatizirano bazo verificiranih učnih mest, ki so na voljo v tekočem oziroma naslednjem šolskem letu. Register učnih mest vsebuje naslednje podatke o delodajalcih, ki izpolnjujejo pogoje za izvajanje PUD:

- ime, sedež, matično in davčno številko,
- kontaktne podatke vključno s spletno stranjo, če obstaja,
- naziv poklicne oziroma srednje strokovne izobrazbe, za katero se izvaja praktično usposabljanje z delom,
- vsebino izobraževalnega programa, ki jo bo kot praktično usposabljanje z delom izvajal delodajalec,
- ime mentorja in podatke o izpolnjenih pogojih iz 31.a člena tega zakona,
- največje dovoljeno število učnih mest za dijake,
- število prostih učnih mest za dijake,
- številko in datum vpisa v register učnih mest ter ime pristojne zbornice.

Vsako spremembo podatkov iz prejšnjega odstavka, ki lahko vpliva na izvajanje praktičnega usposabljanja z delom, mora delodajalec pisno sporočiti zbornici v osmih dneh, vključno z dokazili, razen dokazila, ki jih zbornica lahko pridobi iz uradnih evidenc.

Centralni register učnih mest (v nadaljnjem besedilu: centralni register) vsebuje podatke iz registra učnih mest in razvida vajeniških učnih mest. Po zakonu, ki ureja vajeništvo, v razvidu ni podatkov

¹⁶ Kmetijske šole lahko izvajajo PUD na šolskem posestvu. Del PUD se lahko izvaja v medpodjetniškem izobraževalnem centru (MIC), ki je lahko organiziran kot zavod, gospodarska družba ali organizacijska enota zavoda, družbe ali druge pravne osebe.

¹⁷ Vmesni preizkus izvede Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije.

o mentorju in o največjem dovoljenem številu učnih mest za dijake oziroma vajence. Centralni register vzpostavi, vodi, vzdržuje in nadzoruje CPI, podatke pa za posamezno šolsko leto zagotavljajo pristojne zbornice, za učna mesta za regulirane poklice pa ministrstvo, pristojno za posamezni regulirani poklic. Centralni register se vodi kot informatizirana zbirka podatkov. Podatki iz registrov iz tega člena so javno dostopni, razen osebnih podatkov o mentorju.

ITALIJA

Preden se usposabljanje na delovnem mestu začne, je bistvenega pomena podpis sporazuma med šolo/izobraževalno ustanovo, dijakom in podjetjem oziroma javno ustanovo, kjer se bo odvijala delovna praksa. To je ključno na podlagi dveh bistvenih dokumentov:

- sporazuma med šolo/izobraževalno ustanovo in podjetjem;
- projekta za vzgojo oziroma usmerjanje med šolo/izobraževalno ustanovo, podjetjem in dijakom (oziroma dijakovimi zastopniki).

Gre za standardni postopek, ki velja za vse italijanske šole. Sporazum namreč določa okvir sodelovanja; projekt za vzgojo pa podrobno opredeli časovni okvir, kraj izvedbe delovne prakse, delovne naloge, kompetence, predvidene izide, način ocenjevanja, nenazadnje obveznosti in dolžnosti dijaka, šole in podjetja. Uspešno zaključeno usposabljanje se smatra takrat, ko je opravljenih najmanj 75 % predvidenih ur usposabljanja (to se lahko preveri na podlagi podpisov prisotnosti dijaka na delovnem mestu).

Izvedenci na italijanski strani soglašajo, da bi dijak moral osvojiti določene kompetence, kar bi bilo ključno merilo za uspešno opravljanje usposabljanja na delovnem mestu. Zaenkrat pa je ocenjevanje takih kompetenc prisotno le ponekod (v nekaterih šolah in podjetjih) in ni formalizirano v zadostni meri. Velja omeniti dejstvo, da sta za izmenjavo dijakov v Italiji zadolžena dva mentorja - šolski mentor in mentor v podjetju. Oba sodelujeta pri izvedbi poklicnega usposabljanja dijaka.

Italijanska normativa določa, da bi moral biti šolski mentor usposobljen. Zaradi tega, ker je reforma italijanskega sistema še vedno v teku, ta norma ni vedno udejanjena. Po drugi strani pa nobena italijanska norma ne predvideva usposobljenega mentorja v podjetju. To si lahko razlagamo na primer na podlagi dejstva, da je velika večina italijanskih podjetij male velikosti in ima torej omejena sredstva, kar jim onemogoča (oziroma otežuje) usposabljanje tovrstnih specifičnih figur (ta možnost je kvečjemu v dometu večjih, strukturiranih podjetij).

Eden izmed ključnih pogojev za zagotavljanje visoko kakovostne prakse, ki poteka v sklopu izmenjave v podjetju (oziroma v ostalih delovnih okoljih), zadeva skladnost med poklicno smerjo izobraževanja in dejanskimi nalogami, ki jih dijak opravi pri delu. Dijak ima pravico, da poda svoje mnenje (oziroma izpostavi morebitne pomisleke) glede primernosti in skladnosti izkušenj v sklopu izmenjave bodisi med prakso samo bodisi ob zaključku le-te. Šolski vodja je zadolžen, da preveri primernost ustanov/struktur, s katerimi so bile podpisane pogodbe za opravljanje izmenjave in pri tem opredeli njihov izobraževalni potencial ter opiše morebitne težave, ki so nastale tekom sodelovanja.

Zakonska ureditev varnosti v delovnem okolju (t.i. *sicurezza sul lavoro*) je v Italiji ključnega pomena - tudi za dijake v izmenjavi. Z vidika varnosti so dijaki, ki opravljajo delovno izkušnjo, pojmovani

na enak način kot vsi ostali zaposleni. Podvrženi so torej isti regulativi. Dijaki se na tem področju usposobijo v šoli (po navadi je predvidenih 12 ur usposabljanja), kasneje pa poteka v podjetju še dodatno in poglobljeno informiranje o tveganjih na delovnem mestu in morebitno uvajanje dijaka v delovni proces (v primeru uporabe posebnih strojev ali opreme). Ključni dokument za urejanje delovne izkušnje je v tem okviru Dokument z opisi tveganj (DVR - *Documento di Valutazione dei Rischi*), s katerim morajo razpolagati vsa podjetja. V njem so opredeljena vsa tveganja za zaposlene v podjetju. Po novem naj bi dokument vseboval še posebno poglavje namenjeno dijakom, ki opravljajo izmenjavo, dopolnjeno z opisom dejavnosti, ki jih bo dijak opravljal in strojev ter naprav, ki jih bo pri delu uporabljal.

V kolikor dijak tekom prakse opravlja naloge, ki bi lahko imele negativen učinek na zdravje oziroma take, ki jih dokument DVR opredeljuje kot morebitna tveganja, mora prestati zdravniški pregled. Na primer: dijak, ki v sklopu izmenjave opravlja delo na videoterminalu preko 20 ur tedensko, mora prestati okulistični pregled. Velja omeniti še pogoj, ki opredeljuje nujnost zavarovanja vseh dijakov na izmenjavi v podjetju ali v javni ustanovi. Državno zavarovanje krije tveganja za poškodbo ali nezgodo pri delu, posamezna šola pa je zadolžena za kritje morebitnih odškodnin na področju civilne odgovornosti.

Italijanski sistem izmenjave šola-delo ima tudi nekaj podobnosti s slovenskim PUD. Med drugim velja omeniti obstoj registra za vključevanje podatkov o podjetjih, pri katerih lahko dijaki opravijo delovno izkušnjo. Drugače povedano, podjetja, ki sodelujejo pri izmenjavi šola-delo, morajo biti vpisana v poseben register, ki ga urejajo italijanske trgovinske zbornice. V register za izmenjavo se brezplačno vpišejo podjetja, javne in zasebne ustanove ter poslovneži, ki želijo nuditi dijakom možnost, da pri njih opravijo izmenjavo. V registru so na razpolago nekatere bistvene informacije, ki jih nudi posamezno podjetje, in so koristne tako za šolskega mentorja kot za dijaka:

- maksimalno število dijakov, ki jih lahko podjetje sprejme v določenem obdobju;
- časovna obdobja med letom, ko lahko dijak opravlja poklicno izobraževanje na verificiranem delovnem mestu;
- tipologije delovnih praks in poklicno-izobraževalne možnosti, ki jih podjetje nudi.

Po ocenah izvedencev je zaenkrat le del italijanskih podjetij, ki bi bila pripravljena sodelovati pri izmenjavi šola-delo, dejansko vpisanih v navedeni register.

4.4. Kurikularna zasnova programov poklicnega in strokovnega izobraževanja

S ciljem izboljšanja učinkovitosti višje izobrazbe v Evropi se je uveljavil nov pristop učenja: od modela, ki temelji na figuri učitelja/docenta smo prešli na model, ki se osredotoča na dijaka. Specifično je, kar zadeva ocenjevanje in razvrščanje poklicnih kvalifikacij, stopil v veljavo pojem učnih izidov (learning outcomes), čigar pomen je uveljavljen na skupnostni ravni (Kennedy, 2006). V pričujočem podpoglavju se v namen boljšega razumevanja in uporabe v slovenskem in italijanskem sistemu osredotočamo na opredelitev učnih načrtov in nekaterih ostalih ključnih pojmov, kakršen je koncept učnih izidov.

SLOVENIJA

Izobraževalni programi poklicnega in strokovnega izobraževanja, po katerih se pridobi javno veljavna izobrazba, se oblikujejo na podlagi ZPSI-1 (2006), ZPSI-1A (2017), Popravka Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-L, 2016)¹⁸, Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega ter srednjega strokovnega izobraževanja (2016), Kurikula na nacionalni in šolski ravni v poklicnem in strokovnem izobraževanju (Pevec Grm idr., 2006)¹⁹, Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o višjem strokovnem izobraževanju (ZVSI-A, 2013)²⁰, Izhodišč za pripravo višješolskih študijskih programov (2016)²¹ in smernic EU. Vsebinska priprava izobraževalnih programov temelji na poklicnih standardih, ki imajo podlago v Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o nacionalnih poklicnih kvalifikacijah (ZNPk-C, 2009)²².

Poklicni standard določa vsebino poklicne kvalifikacije na določeni ravni zahtevnosti, opredeljuje potrebna znanja, spretnosti ter splošne in poklicne zmožnosti, ki jih mora posameznik pridobiti. Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje določi za katere poklicne standarde se oblikuje izobraževalni program. Izobraževalni program je oblikovan praviloma na več poklicnih standardih. Izhodišča za pripravo izobraževalnih oziroma višješolskih študijskih programov opredeljujejo minimalni izobrazbeni standard ter razmerje med obsegom splošne in strokovne izobrazbe. Najpomembnejši del teh izhodišč predstavlja opredelitev strukture predmetnikov izobraževalnih programov na posamezni stopnji zahtevnosti. Sestavine izobraževalnih programov poklicnega in strokovnega izobraževanja so določene z ZOFVI-L (2006). Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje na nacionalni ravni določi 80 % vsebine oz. ciljev programa (izvedbeni kurikulum), preostalih 20 % v skladu s poklicnim standardom pa določijo šole v sodelovanju z gospodarskimi združenji oz. s socialnimi partnerji in lokalnim okoljem (odprti kurikulum). Na tak način se odpira prostor za zadovoljevanje specifičnih izobraževalnih potreb gospodarstva in regionalnega okolja. Splošna znanja so pomembna sestavina poklicne kvalifikacije, ki se v povezavi s strokovno teorijo in praktičnim izobraževanjem povezujejo v logično in vsebinsko zaokrožene celote/strokovne module. Modul je programska enota strokovnega dela izobraževalnih programov poklicnega in strokovnega izobraževanja, v katerih se strokovno teoretična znanja, praktične veščine, splošna znanja in kompetence povezujejo v zaokroženo celoto ciljev in vsebin. Moduli so opredeljeni na osnovi analize poklicnih standardov in smiselnega povezovanja ključnih, generičnih in poklicno specifičnih kompetenc. Moduli so obvezni in obvezno izbirni ter prosto izbirni. Obvezni moduli obsegajo temeljna strokovno teoretična in praktična znanja in generične kompetence za določeno strokovno področje. Obvezno izbirni moduli so določeni na podlagi meril izbirnosti, koliko modulov mora posameznik izbrati, da pridobi naziv poklicne izobrazbe, kar pomeni, da se posameznik usposobi za dva ali več poklicnih standardov. Prosto izbirne module pa ponudi šola v odprtem delu kurikuluma.

¹⁸ <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2016-21-2169?sop=2016-21-2169>.

¹⁹ <http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/Publikacije/kurikul.pdf>.

²⁰ <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2013-01-3603?sop=2013-01-3603>.

²¹ http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/Datoteke/kurikulum/Izhodisca2016_Visjesolska_cistopis.pdf.

²² <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2009-01-3792?sop=2009-01-3792>.

V konceptu kurikularnega načrtovanja si sledijo načela kompetenčnega pristopa, po katerem so kompetence opredeljene kot razvijajoče se in izkazane zmožnosti posameznika, ki mu omogočajo, da učinkovito in etično deluje v kompleksnih, spreminjajočih okoliščinah v poklicu ter v širšem družbenem in osebnem življenju. Kompetence enega ali več poklicnih standardov se po analizi prenesejo v kurikulum kot učni izidi, ki se preverjajo in ocenjujejo tako v procesu izvajanja pouka kot ob zaključku izobraževanja. Takšen pristop zagotavlja večjo povezanost znanja in odmik od predmetne razdrobljenosti programov.

Pomembno je izpostaviti obstoj kreditnega sistema. Gre za transparenten, dogovorjeni nabirno-prenosni sistem v poklicnem in strokovnem izobraževanju kar pomeni, da so izobraževalni programi ovrednoteni s kreditnimi točkami. Kreditna točka je merska enota za vrednotenje vseh oblik dela, ki ga mora opraviti povprečen dijak za doseganje ciljev izobraževalnega programa (ZPSI-1, 2006). Izobraževalni program na nacionalni ravni sestavlja splošni del, posebni del in priloge k programu (katalogi znanj za strokovne module in izpitni katalogi). Izobraževalni program na ravni šole pripravi vsaka šola posebej. To je tako imenovani izvedbeni kurikulum, ki ga vsaka šola načrtuje in izvaja na podlagi nacionalnega kurikuluma.

ITALIJA

V italijanskem sistemu je precej v uporabi pojem učnih izidov. Učni izidi, ki so določeni na ministrski ravni, temeljijo na preverjanju kompetenc. Kompetence pa zaobjemajo: a) spretnosti in b) znanja. Kompetence, ki jih dijak osvoji, so različne narave, na primer: tehnične, matematične, znanstvene, organizacijske in operativne ter jezikovne kompetence. Kompetence so opredeljene kot sposobnost uporabe znanj, spretnosti in zmogljivosti v delovnih in študijskih okoliščinah ter za osebno profesionalno rast.

Spretnosti ponazarjajo zmožnost uporabe znanja pri opravljanju nalog, doseganju ciljev in pri premoščanju težav. Spretnosti razvrščamo na kognitivne (npr. sposobnost uporabe logičnega razmišljanja) in na praktične (uporaba metod, inštrumentov, materialov). Znanja, ki jih lahko opredelimo kot skupek principov, teorij in praks v določenem kontekstu, pa delimo na teoretična in na praktična znanja. Tako osnovne kot splošne tehniško-profesionalne kompetence se v Italiji posodablja na čeloma vsaka 3 leta.

Italijanski ocenjevalni sistem, ki temelji na učnih izidih, je seveda formaliziran, ni pa pretirano tog. Drugače rečeno, takšen sistem dopušča določeno mero fleksibilnosti: Skupščini docentov (*Collegio dei docenti*) je poverjena naloga, da določi učne načrte predmeta in opredeli kdaj oziroma na kakšen način dijak formalno doseže začrtane učne izide. Na tem mestu je potrebno izpostaviti pomen dokumenta o projektu usposabljanja (*progetto formativo*), ki ga izdela šolski tutor na podlagi mandata razrednega sveta (*consiglio di classe*), kajti poleg pogodbe med šolo in podjetjem za dijakovo usposabljanje mora mentor namreč izdelati opis projekta. V njem so obrazložene dolžnosti in pravice dijaka, ki se usposablja, naloge, ki jih bo dijak opravljal v sklopu izmenjave, opisane so kompetence, ki naj bi jih osvojil ter nenazadnje metode ocenjevanja rezultatov dijaka na delovnem mestu (npr. ali so bile kompetence v praksi res dosežene).

Poleg tega ne gre prezreti dejstva, da ima deželno poklicno izobraževanje ponekod zelo specifične standarde za ocenjevanje vajeništva in usposabljanja z delom. Zavodi ter ustanove za poklicno

izobraževanje in usposabljanje (*leFP - istruzione e formazione professionale*), ki jih akreditira dežela FJK, izvajajo ocenjevanje dijakov večinoma ali izključno na podlagi njihovih kompetenc. S tega vidika je ocenjevanje povsem usklajeno z mednarodno veljavnimi kriteriji EQF.

Pri tem je potrebno izpostaviti tudi dejstvo, da je resnično učinkovita evalvacija poklicnih kompetenc dijaka možna le v primeru, kadar se delovna praksa odvija v daljšem časovnem obdobju in obenem pod pogojem, da šolski tutor in tutor v podjetju učinkovito sodelujeta pri snovanju delovne prakse. Kljub temu pa se v številnih primerih ocenjujejo le sekundarne kompetence (izkazan trud, odgovornost dijaka, natančnost, dojemanje različnih vlog v podjetju, zmožnost sodelovanja ...).

4.5. Smernice za oblikovanje učnih enot in izidov za mobilnost

Smernice za oblikovanje učnih enot:

- Pri oblikovanju učnih enot je priporočljivo izhajati iz poklicnih aktivnosti oziroma nalog, saj se na tak način bolj enostavno in transparentno oblikujejo dogovori o prenosu kreditnih točk ali priznavanju enot.
- V kolikor izhajamo iz poklicnih aktivnosti ter delovnih procesov, je smiselno poiskati skupne točke v različnih kvalifikacijah kot osnovo za oblikovanje učne enote.
- V primeru, ko enota izhaja iz področij dela, je njena vsebina jasno razumljiva tako za delodajalce kot za učence. Poleg tega je lažje določiti procese ocenjevanja in vrednotenja učnih izidov.
- Enota naj bi bila oblikovana na tak način, da jo lahko realiziramo, da je torej izvedljiva in da jo lahko zaključimo, ocenimo kot celoto in neodvisno od drugih enot.
- V učni enoti bi morali biti zapisani vsi učni izidi, ki se bodo preverjali. Potrebno se je izogniti naštevanju učnih izidov in prevelikih podrobnostih (pomembno je izpostaviti le glavne, bolj kompleksne učne izide).
- Osredotočenje na učne izide pomeni, da je fokus na samem izvajanju načrtovane aktivnosti.
- Dejanska usmeritev sloni na dejstvu oziroma potencialu, kaj bo učeči se zmožen narediti po zaključku določene učne aktivnosti.
- Učni izidi so lahko oblikovani v povezavi s tečaji, programskimi enotami, z moduli ali s programi. V teh povezavah se učni izidi povezujejo v kvalifikacijo oziroma izobrazbo.
- Z osredotočenostjo na učne izide podpiramo tudi kakovost in transparentnost - udeležencem je bolj jasno, kaj se od njih pričakuje v programu, učitelj je bolj osredotočen pri podajanju vsebine, kar posledično omogoča bolj jasno načrtovanje in izvedbo ocenjevanja (Mali, 2014).

Smernice za zapisovanje učnih izidov:

- Uporabljamo aktivne, enoznačno razumljene glagole, lahko si pomagamo s katero od taksonomij za načrtovanje in preverjanje znanja, recimo Bloomovo ali Marzanovo.
- Zapisi naj bodo konkretni in kontekstualizirani, nanašajo naj se na specifično znanje ali spretnost.
- Izogibajmo se splošnim, nespecifičnim zapisom, učni izidi naj bodo zapisani na kratko.

- Zapis naj vsebuje tudi kvalifikacijski nivo, upoštevajmo stopnjo samostojnosti in odgovornosti dijaka.
- Učni izidi morajo biti takšni, da jih lahko merimo in opazujemo. Pri tem moramo vedno razmišljati o načinih ocenjevanja posameznega učnega izida. Pri pisanju učnih izidov moramo biti pozorni na čas, ki je potreben za doseganje le teh (Milekšič, 2010; Skubic Ermenc, Biloslavo in Mikulec, 2015; Zupanc idr., 2007).

Zavedamo se, da je tak način priprave učnih enot za mobilnost nemogoč, vendar je potrebno proti temu stremeti. Dijak na PUD pridobi tudi t.i. mehke kompetence (*soft skills*) in večinoma je to tudi njegov prvi stik z delom in delovnim okoljem. Zapis učnih enot in izidov služi delodajalcu, ki vzame dijaka na PUD predvsem kot pomoč in usmeritev. Ne predstavlja zaveze, da bo res poskrbel, da se bo dijak to naučil. Za uresničevanje doseganja učnih izidov je zadolžena šola, podjetje pa v okviru svoje družbene odgovornosti.

5. KRITERIJI, NAČINI IN STANDARDI OCENJEVANJA, VELJAVNOSTI IN PRIZNAVANJA V SLOVENIJI OZ. V ITALIJI

SLOVENIJA

V skladu s Pravilnikom o ocenjevanju znanja v srednji šoli (2010)²³ in v kontekstu ocenjevanja znotraj poklicnega izobraževanja je potrebno izpostaviti dvojnost realizacije izvajanja pouka. Ta pa prinaša tudi dualnost ocenjevanja. Praktično izobraževanje se izvaja bodisi kot praktični pouk (ki se večinoma izvaja v šoli) bodisi kot PUD. Praktični pouk v šoli ocenjuje učitelj z ocenami od 1 do 5, medtem ko se PUD ocenjuje na podlagi dokumentacije in na predlog mentorja z opisno oceno »opravi« ali »ni opravi«. Pri PUD prejme delodajalec z napotnico tudi izbor doseženih kompetenc dijaka pri praktičnem pouku v šoli in okvirni izobraževalni program po posameznih letnikih. To dejansko pomeni, da ocenjevanje PUD poteka na podlagi mentorjevega pisnega mnenja oziroma ovrednotenja uspešnosti dijaka in ovrednotenja dijakovega Poročila o delu/Dnevnika. Organizator PI oceni dijakovo uspešnost na PUD po dvostopenjski lestvici opravi/ni opravi. Oceno vpiše v redovalnico v rubriko PUD. Potrebno je izpostaviti, da se učni izidi lahko zapišejo na drugačen način in so kot kriteriji ocenjevanja stvar dogovora med šolo in mentorjem v podjetju. Trenutno je ocena dijakov na PUD informativne in formativne narave (najpogostejše so ustne povratne informacije) in ni vključena v končno šolsko oceno (Cedefop, 2017).

V skladu s Pravilnikom o ocenjevanju znanja v srednjih šolah (2018)²⁴ znanje dijaka v vajeniški obliki izobraževanja ocenjujejo učitelj oziroma učitelji strokovnega modula in mentor oziroma mentorji pri delodajalcu z ocenjevalno lestvico od 1 do 5. Priznavanje PUD je v pristojnosti posamezne šole in temelji na ustrezno opravljenem usposabljanju z delom, ki je skladno razviden, ovrednoten in dokumentiran.

V Sloveniji je sistem poklicnega izobraževanja oblikovan po sistemu kreditnih točk. Na osnovi ZPSI-1 je kreditna točka opredeljena kot merska enota za vrednotenje vseh oblik dela, ki jih mora dijak opraviti za doseganje ciljev izobraževalnega programa. Z 1 kreditno točko je ovrednotenih 25 ur izobraževalnega dela. V tem kontekstu je tudi obseg PUD definiran s številom ur oziroma kreditnimi točkami, kar omogoča formalno in ne vsebinsko primerljivost programov usposabljanja.

ITALIJA

Ocenjevanje oziroma evalvacija dijakov, ki so vključeni v izmenjavo šola-delo, zaobjema dve glavni metodi:

- vrednotenje kompetenc, ki jih je dijak dosegel ob opravljeni izmenjavi šola-delo;
- učinek na splošno oceno pri predmetih oziroma na oceno pri vedenju.

Šole lahko v sklopu svoje avtonomije izberejo alternativne ocenjevalne metode/ocenjevalne inštrumente, ki jih je možno prilagoditi nastalim okoliščinam.

²³ <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/99228>.

²⁴ <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2018-01-1385/pravilnik-o-ocenjevanju-znanja-v-srednjih-solah>.

V okiru vrednotenja kompetenc velja izpostaviti pomanjkanje nekega enotnega modela za ocenjevanje. Takšnega, ki bi bil veljaven na širši državni ravni. Zaradi tega šole in izobraževalne ustanove izbirajo modele svobodno oziroma po dogovoru z ustanovo, kjer je potekala delovna izkušnja. Pravilni postopek za vrednotenje osvojenih kompetenc bi moral dejansko zaobjemati naslednje faze:

- opis poklicnih dolžnosti dodeljenih dijaku;
- opis predvidenih kompetenc osvojenih ob zaključku delovne prakse;
- preverjanje kompetenc na začetku izmenjave šola-delo;
- določanje inštrumentov in posegov za opazovanje/preverjanje izmenjave;
- ocenjevanje osvojenih rezultatov v vmesnih stopnjah;
- preverjanje kompetenc ob zaključku delovne prakse.

Omenjeni postopek je običajno na razpolago le v primerih dobro strukturiranih podjetij, ki so zmožna učinkovitega sprejema dijaka, ki bo pri njih opravljal prakso. Zaenkrat so standardi za doseganje zares učinkovitega ocenjevalnega postopka v številnih primerih težko dosegljivi. Pa vendar, postopoma tudi manjšim podjetjem, ki se učinkovito povežejo s šolskim tutorjem, uspe udejanjiti kakovostne modele za ocenjevanje dijakov med delovno prakso.

Kar zadeva ocenjevanja predmetov, je ocena v zvezi z opravljeno izmenjavo šola-delo del končne ocene, ki jo dijak prejme. Docenti predmetov, ki so v ospredju pri opravljanju prakse na delu, so zadolženi, da ovrednotijo aktivnosti študenta prek ocene, ki se neposredno nanaša na dijakovo izmenjavo. Poleg tega se morajo sekundarne/mehke kompetence dijaka (*soft skills*) pravilno zrcaliti v oceni, ki opredeljuje dijakovo vedenje.

S šolskim letom 2018/2019 bodo izkušnje, pridobljene med izmenjavo, imele efektivno veljavo tudi na zaključnem državnem izpitu (*Esame di Stato*). Pogoji za pristop k zaključnemu izpitu s strani dijaka bo najmanj 75 % opravljenih ur znotraj določenega obsega izmenjave. Od dijakov, ki bodo k izpitu pristopili, se bo pričakovalo, da opišejo izkušnje, ki so jih opravili v podjetju oziroma v ustanovah, kjer je izmenjava potekala.

6. PRAKTIČNI PRIMER: PROGRAM MEHATRONIKE

Skladno s primarnim projektnim ciljem dejanskega povečanja števila dijakov v procesu učne mobilnosti v okviru čezmejnega sodelovanja med Italijo in Slovenijo ter iz potrebe po analizi pogoja komplementarnosti poklicnih programov, na katere se dijaki lahko vpišejo oziroma nadaljujejo šolanje/delovno prakso, je potrebno preveriti podobnost posameznih programov z namenom ugotavljanja usklajenosti med italijanskimi in slovenskimi programi.

Za primer smo izbrali programa Tehnik mehatronike, ki se v Sloveniji izvaja kot 4-letni program v srednjem strokovnem izobraževanju in Mehanika in mehatronika, ki se v Italiji izvaja kot 5-letni srednji tehnični program. Izbiro narekuje že samo dejstvo, da je mehatronik trenutno zelo iskan kader pri delodajalcih, torej nudi dijakom dobre perspektive za zaposlitev ali nadaljevanje izobrazbe s tega področja. Obenem interdisciplinarno področje mehatronike predstavlja velik izziv učiteljem, ki so aktivni pri njegovem poučevanju (Ojsteršek in Veber, 2018, str. 67-79).

Primerjalno smo obravnavali kontekst kompetenc in sposobnosti (spretnosti), ki predstavljajo oris zmožnosti, ki naj bi jih posamezni učenec osvojil in bil zmožen narediti. Pri tem smo za italijanski program črpali informacije iz več virov, ki so navedeni ob koncu pričujočega poglavja, za slovenski pa iz dokumenta poklicnega standarda²⁵ za program tehnik mehatronike ter kataloga strokovnih znanj in spretnosti²⁶. Nato smo pregledali predmetnike izobraževalnih programov (priloga 3) s področja mehatronike z osredotočanjem na specifične strokovne module.

Vsebinska primerjava programa mehatronika po italijanskih in slovenskih kriterijih:

V analizi znanj in poklicnih kompetenc se ugotavlja delna sorodnost obeh programov v okviru ciljanega znanja in kompetenc. Gre torej za podobnost in/ali komplementarnost v vsebinskih sklopih:

- Vodenje-timsko (Poklicni standard),
- Materiali in njihove lastnosti ((SLO) Modul tehnologija materiala),
- Merjenje in preverjanje mer, merilni instrumenti,
- Organizacija procesa, kontrola testiranja,
- Oblikovanje strukturiranje sistemov v različnih stresnih pogojih,
- Montaža, zagon in vzdrževanje mehatronskih sistemov,
- Upravljanje procesov v skladu z varnostnimi standardi in kvaliteto,
- Obnovljivi viri energije,
- Avtomatizirani sistemi,
- Diagnosticiranje napak in enostavna popravila mehatronskih sistemov,
- Digitalna tehnika, CNC krmljenje, CAM/CAD tehnologija.

Oba programa sodita v kvalifikacijski okvir EOK 4 in vsebujeta sklop splošnoizobraževalnih predmetov, pri čemer jih italijanski program vsebuje 9, slovenski pa 11, kjer dijak lahko izbira med

²⁵ www.nrpslo.org/poklicni-standard.aspx/15555400.

²⁶ <http://www.nrpslo.org/katalog.aspx/15555401>.

psihologijo in sociologijo. Italijanski program vsebuje za polovico manj specifičnih strokovnih obveznih modulov (8), kot slovenski (16). Razlika je tudi v tem, da ima slovenski program na voljo še 5 izbirnih strokovnih modulov, pri čemer mora izbrati enega. Programske razlike so prisotne na ravni delitve italijanskega programa na podsmeri Energija ter Mehanika in mehatronika. Druga podsmer predvideva tudi opcijo Tehnologija plastičnih materialov. Podsmeri se razlikujeta po učnih vsebinah.

V sklopu predmetnika prvega bienija (prvi dve leti v Italiji) distinktivno razliko s slovenskim programom predstavljata predmeta Pravo in ekonomija ter Vede o zemlji in biologija v italijanskem programu. Ta program vsebuje tudi Verouk ali Alternativne dejavnosti, enkrat tedensko vseh 5 let. (Avtonomna dežela Furlanija - Julijska krajina, 2017; Supplemento ordinario n. 60 alla GAZZETTA UFFICIALE, 2012²⁷; Supplemento Europass al Certificato, Diploma di istruzione tecnica, indirizzo Meccanica, Meccatronica ed Energia²⁸; Priloga k spričevalu za izobraževalni program Tehnik mehatronike²⁹).

²⁷ <http://www.gazzettaufficiale.it/eli/gu/2012/03/30/76/so/60/sg/pdf>.

²⁸

http://www.istruzione.it/esame_di_stato/europass/modelli/ITMM_IT_%20CS_Meccanica_meccatronica.pdf.

²⁹ http://www.europass.si/wp-content/uploads/2018/05/77_Tehnik-mehatronike_SSI.pdf.

7. PRIMERI DOBRIH PRAKS

7.1. Državni Izobraževalni Zavod Jožef Stefan, Trst

Tržaški zavod Državni Izobraževalni Zavod Jožef Stefan³⁰ ponuja tri šolske smeri: elektronsko in elektrotehniško, kemijsko - biotehnoško in mehansko smer. Izobraževanje na tehniškem zavodu nudi dijakom in dijakinjam možnost pridobitve znanstvenih, tehničnih in tehnoloških znanj po pričakovanjih oziroma potrebah sodobnih družbenih in gospodarskih organizacij. Zavod je postal upravno samostojen v šolskem letu 1978/79. Do takrat je deloval v okviru italijanskega poklicnega zavoda Luigi Galvani. 8. maja 1982 je bila šola poimenovana po slovenskem fiziku Jožefu Stefanu (1835 - 1893). S šolskim letom 2010/11 se je na podlagi italijanske šolske reforme na zavodu začel prehod iz poklicne v tehniško smer.

Zavod J. Stefan se s projekti, namenjenimi vzgojno-izobraževalnim in delovnim praksam v podjetjih, ukvarja že od same ustanovitve. K temu prispeva predvsem praktično usmerjena vrsta izobrazbe, ki jo zavod nudi (npr. v primerjavi s programi in smermi, ki jih nudijo klasične gimnazije ali družbeni in humanistični liceji v Italiji). Dejavnosti v sklopu izmenjave šola-delo so na zavodu razvrščene po letnikih, in sicer:

- v 3. letniku so predvideni tečaji varnosti, obiski podjetij in podjetniških sejmov, specifična predavanja in tematski tečaji;
- v 4. letniku se začne dejanska delovna praksa, ob tem pa se nadaljujejo obiski podjetij, ekskurzije za spoznavanje delovnih okolij, srečanja s podjetniki, usmerjanje ipd.;
- v 5. letniku se nadaljuje delovna praksa, obenem pa so predvideni še dodatni obiski podjetij in podjetniških ustanov, tematska predavanja in tečaji, usmerjanje, simulirani delovni pogovori, oblikovanje CV-ja ipd.

Delovna praksa poteka v treh glavnih fazah (preglednica 3), od načrtovanja delovne prakse, do dejanske izvedbe prakse v podjetju pa vse do samovrednotenja dijaka ob zaključni izkušnji. Za organizacijo programa delovne izkušnje skrbi šolski mentor. Organiziranost šole namreč predvideva pripravo programa delovnega staža s strani šolskega mentorja za vsakega dijaka glede na njegove interese, sposobnosti in glede na razpoložljivost podjetij.

³⁰ <http://www.jozefstefan.org/>.

Preglednica 3: Faze delovne prakse.

FAZA	AKTIVNOSTI
Prva faza - načrtovanje	- Skupinski pogovor z dijaki in pregled njihovih kompetenc - Izbira podjetij in referenčne osebe v podjetju (mentor v podjetju) - Matching dijakov in podjetij - Morebitni predhodni tečaj za preprečevanje nezgod - Sklep pogodbe med šolo, podjetjem in dijakom
Druga faza - izvedba	- Preverjanje redne prisotnosti dijaka - Razgovor med šolskim in podjetniškim mentorjem - Reševanje morebitnih nastalih težav
Tretja faza - zaključna faza	- Preverjanje opravljenih ur - Pogovor med udeleženci - Izpolnitev obrazca o izvedeni delovni praksi (izpolnita ga oba mentorja) - Samovrednotenje dijaka - Splošna ocena šolskega mentorja o delovni praksi - Predlog za vrednotenje na razrednem svetu (za to je zadolžen šolski mentor)

ASL omogoča dijaku pridobivanje pomembnih znanj, spretnosti in veščin, ki jih šola razvršča po naslednjih vidikih:

- spretnost sodelovanja in komuniciranja z ostalimi člani delovne skupnosti,
- gradnja medsebojnih odnosov na osnovi treh jezikov - slovenščine, italijanščine in angleščine,
- samostojno opravljanje dela na podlagi prejetih navodil in šolskega predznanja,
- spoznanje organizacije in hierarhične ureditve znotraj podjetij oz. v delovnih okoljih.

Na koncu naj omenimo, da šola spodbuja tudi delovno prakso v tujini. Po mnenju avtorjev pričujoče analize ravno s tega vidika predstavlja bližnja Slovenija dodano vrednost za dijake tega zavoda, ki se želijo preizkusiti v novem delovnem okolju. Poleg geografske bližine Slovenije in posledično nižjih potnih stroškov pri morebitni izmenjavi, je potrebno izpostaviti tudi večje verjetnosti ohranjanja stikov s podjetjem, z vidika družbene, kulturne in jezikovne povezanosti, kar lahko dijakom koristi pri iskanju zaposlitve po dokončanem študiju.

7.2. Srednja poklicna in strokovna šola Bežigrad, Ljubljana

Srednja poklicna in strokovna šola Bežigrad Ljubljana³¹ je začela formalno delovati leta 1962. Danes ponuja tri izobraževalne smeri: logistika, strojništvo in tekstil (preglednica 4). Šola pripravlja dijake na začetek dela pri delodajalcu oziroma na nadaljevanje izobraževanja. Kakor je obrazloženo v predstavitvi na uradni spletni strani šole, znanje in možnosti usposabljanja omogočajo dijakom »boljšo prihodnost«. Šola ponuja priložnosti za učenje. Njena posebna prednost so obstoječa partnerstva z mnogimi lokalnimi obrtniki in slovenskimi podjetji. Na šoli je zaposlenih nad 90 pedagoških delavcev, ki dijakom posredujejo strokovna znanja in aktualne vsebine ter jih uvajajo v praktično delo.

³¹ www.siclj.si.

Preglednica 4: Izobraževalni programi na SPSSB Ljubljana.

STROJNA USMERITEV	Poklic	Čas izobraževanja
Pomočnik v tehnoloških procesih (NPI)	Pomočnik v tehnoloških procesih	2 leti
Avtoserviser (SPI)	Avtoserviser	3 leta
Avtokaroserist (SPI)	Avtokaroserist	3 leta
Mehatronik operater (SPI)	Mehatronik operater	3 leta
Oblik. kovin / orodjar (SPI)	Oblik. kovin / orodjar	3 leta
Avtoservisni tehnik (PTI)	Avtoservisni tehnik	2 leti
Strojni tehnik (PTI)	Strojni tehnik	2 leti
Tehnik mehatronike (PTI)	Tehnik mehatronike	2 leti
TEKSTILNA USMERITEV	Poklic	Čas izobraževanja
Preoblikovalec tekstilij (NPI)	Preoblikovalec tekstilij	2 leti
Izdelovalec oblačil (SPI)	Izdelovalec oblačil	3 leta
Ustvarjalec modnih oblačil (SSI)	Ustvarjalec modnih oblačil	4 leta
Ustvarjalec modnih oblačil (PTI)	Ustvarjalec modnih oblačil	2 leti
PROMETNA (LOGISTIČNA) USMERITEV	Poklic	Čas izobraževanja
Logistični tehnik	Logistični tehnik	4 leta
Logistični tehnik (PTI)	Logistični tehnik	2 leti

PUD: Dijaki, ki se izobražujejo v 3-letnih poklicnih programih, opravljajo praktični pouk v prvem letniku v šolskih delavnicah, v drugem in tretjem letniku pa v šolskih delavnicah ter tudi v obratovalnicah zunaj šole. Pri razporeditvi dijakov pri praktičnem usposabljanju pri delodajalcih se upoštevajo možnosti in želje dijakov. Pri PUD dijak pridobi spretnosti, ki jih v šolskih delavnicah ne more pridobiti. Tako spozna predvsem:

- značilnosti stvarnega delovnega okolja,
- posebnosti stvarnega delovnega procesa,
- neposredno delo s strankami in realna naročila,
- skupno odgovornost za kakovost opravljenega dela.

7.3. Državni zavod za višje izobraževanje Arturo Malignani

Državni zavod za višje izobraževanje Arturo Malignani (*I.S.I.S. Arturo Malignani*³²) ima sedež v Vidmu. V prostorih zavoda so učilnice, laboratoriji, delavnice in logistični prostori. Leta 1946 je bil zavod poimenovan po Arturu Malignaniju, znanem italijanskem podjetniku in izumitelju, ki je zaslovel zaradi izumov in patentov na področju električne razsvetljave ter zaradi postavitve električne energije na območju Furlanije.

Gre za tehniški zavod, ki nudi različne študijske smeri, na primer: kemijo in biotehnologijo; gradnjo, okolje in teritorij; elektronika, elektrotehnika in avtomatizacija; mehanika in mehatronika; prevozi in logistika ter ostale tehniške smeri. Izobraževalne smeri so razvrščene po letnikih, in sicer je prvi bienij predvsem usmerjevalnega značaja, drugi bienij je izrecno vezan na izbrano smer, zadnji letnik pa predvideva dijakovo specializacijo oziroma njegovo poklicno usposabljanje. S šolskim letom 2018/2019 bodo na zavodu Malignani uvedli Licej za matematiko - to je eksperimentalna smer, pri izvedbi katere bo sodeloval Oddelek za matematiko, informatiko in fiziko Univerze v Vidmu. Izobraževalna ponudba na Malignaniju obsega tudi deželne poklicne tečaje, ki vodijo do kvalifikacije lesni operater. Izvedba tečajev poteka v oddelku zavoda - *Istituto professionale nel settore Legno e Arredo*, ki se nahaja v kraju *San Giovanni al Natisone*.

Izmenjava šola-delo

Videmski zavod Malignani podpira vajeništvo in poudarja koristi, ki jih imajo dijaki, ki uspešno opravijo izmenjavo šola-delo. Delovna praksa v podjetju omogoča dijaku:

- nadgradnjo kompetenc, ki jih je dijak osvojil med šolskim poukom in njihovo uporabo v praksi;
- pridobivanje sekundarnih/mehkih kompetenc (soft skills);
- spoznanje delovnega okolja;
- usmerjanje na področju profesionalne oz. poklicne poti.

Kakor lahko preberemo na spletni strani zavoda je ena izmed prednosti izmenjave prav ta, da tudi podjetju omogoča predčasno seznanjenost s kompetencami in razvojnim potencialom dijaka (v primeru morebitne zaposlitve). Pogodbena dokumentacija dijaka, ki obiskuje zavod Malignani, vključuje individualni projekt za usmerjanje (*progetto individuale*), ki skupaj s pogodbo (*convenzione*) predstavlja dokumente, ki so predvideni po zakonu. Dijaku, ki opravlja prakso v podjetju, sledita mentorja v šoli in podjetju - oba sta navedena v individualnem projektu za usmerjanje.

Nazadnje naj še omenimo, da šola Malignani nudi dijaku zavarovanje v obdobju prakse. Poleg tega, v primeru, ko so na voljo finančna sredstva, lahko šola delno krije tudi morebitne stroške.

³² <http://www.malignani.ud.it/>.

8. ZAKLJUČKI

Iz opravljene primerjave slovenskega in italijanskega izobraževalnega sistema s poudarkom na poklicnem in strokovnem izobraževanju ter izvajanju v vajeniški obliki, izhajajo tako podobnosti kot razlike, ki jih je mogoče zabeležiti na institucionalni ravni, na ravni oblikovanja programov ter nenazadnje v širšem kulturnem pomenu (kar posredno ali neposredno učinkuje na državni izobraževalni sistem).

Na podlagi primerjalnega pregleda krovnih sistemskih ureditev je opazna razlika v centralizaciji vodilnih in odgovornih institucij za snovanje, načrtovanje izobraževalnih politik na nacionalni ravni v primeru Slovenije ter razdelitev odgovornosti na deželno in nacionalno raven v primeru Italije. Razlike se kažejo tudi v sami filozofiji pristopa oblikovanja izobraževalnih programov in definiranja učnih izidov. Namreč, slovenski sistem karakterizira večplastna struktura ključnih izobraževalnih dokumentov, ki definirajo vsebinsko osnovo programov. V kontekstu poklicnega izobraževanja gre za opredelitve ključnih pojmov (npr. poklicni standardi, katalogi znanja, moduli, predmeti, cilji, kompetence, znanja, sposobnosti), ki v slovenskem izobraževalnem prostoru predstavljajo izhodišča programske zasnovanosti. Italijanski sistem v tem pogledu dopušča široko avtonomijo pristopov v oblikovanju programske zasnove tako na ravni snovalcev izobraževalnih politik kot na ravni same realizacije programa v šolah. Kljub temu, da obstajajo razlike v sistemskem pristopu oblikovanja izobraževalnih programov, je potrebno izpostaviti vsebinsko primerljivost in koherentnost le-teh.

Skupnostni okvir za snovanje politik na evropski ravni je v veliko pomoč pri organizaciji in realizaciji učne mobilnosti na referenčnem območju programa med Slovenijo in Italijo. Ravno tako so pri snovanju čezmejnih programov poklicnega in strokovnega izobraževanja koristni inštrumenti, ki se postopoma uveljavljajo oziroma so se že uveljavili v teku zadnjih let (EOK, ECVET idr.).

Na splošno se na podlagi analize ugotavlja, da poklicno in strokovno izobraževanje ter usposabljanje mladih v obeh državah pridobiva na pomenu - tako mnenje je razširjeno ne le med izvedenci, temveč tudi na širši družbeni ravni. Po novem se šola v obeh primerih uveljavlja kot čedalje bolj »odprt prostor«, ki nudi mladim možnost, da odkrivajo lastne interese tudi izven šole, cenijo pridobljene kompetence na terenu, spoznavajo širši družbeno-gospodarski sistem, ki bo po dokončanem šolanju predstavljal njihovo delovno okolje.

Med ugotovitvami, do katerih je privedla analiza, velja poudariti sledeče:

- Pravna okvira, ki zadevata šolski sistem in poklicno izobraževanje v obeh državah, sta po novem bolj skladna s pričakovanji evropske skupnostne politike, bolj sorodna in torej lažje primerljiva. Tako v Sloveniji kot v Italiji se nekateri programi (npr. programi vajeništva) uvajajo skladno z evropsko skupnostno politiko.
- V obeh državah so šole in zavodi že precej avtonomni.
- Dosledna uporaba sistema EOK bo predvidoma omogočila usklajevanje obeh nacionalnih kvalifikacijskih sistemov, kar bo pripomoglo k bolj učinkoviti organizaciji in izvedbi čezmejnega praktičnega usposabljanja z delom.

V tej fazi ostajajo nekatera nerazrešena vprašanja, podobno kot tudi nekatera tveganja in potrebe, sorodne v obeh kontekstih - tako v slovenskem kot v italijanskem. Zaznava se potreba po kakovostnih mentorjih v šoli in podjetju - takih, ki bi imeli dovolj časa, ki so pravilno usposobljeni za kakovostno usmerjanje mladih dijakov in za pomoč/svetovanje pri odkrivanju njihovih kompetenc in spretnosti.

Ob tem je potrebno izpostaviti dejstvo, da bi morali biti gospodarski akterji na obeh straneh meje bolj ozaveščeni glede pozitivnih učinkov, ki jih lahko imajo učne mobilnosti na lokalni in na širši državni (sistemski) ravni.

Na koncu je smiselno vzeti v poštev še dodaten aspekt, ki ga ne gre prezreti - to je jezikovni aspekt. Glede na to, da gre za izmenjave dijakov, v sklopu katerih bodo delo opravljali v tujem okolju (italijanski dijaki bodo nameščeni v slovensko govoreče delovno okolje, slovenski dijaki pa bodo prakso opravljali v italijansko govorečem delovnem okolju), je umestno ta aspekt globlje preučiti v okviru načrtovanja čezmejne učne mobilnosti znotraj poklicnega usposabljanja, razen v primerih, ko je na delu možna oziroma upravičena uporaba angleškega jezika. Naj še omenimo, da so dijaki, ki obiskujejo šole s slovenskim učnim jezikom v Italiji in tisti, ki v Sloveniji obiskujejo šolo z italijanskim učnim jezikom, kompetentni v znanju obeh jezikov. Zato ne gre zanemariti dejstva, da bi se ti dijaki lažje vključili v opravljanje čezmejnega usposabljanja z delom (PUD/ASL) na tem območju. Ravno v tem povezovalnem elementu na čezmejni ravni zaznavamo pomembno vlogo, ki bi jo lahko odigrale šole in ustanove obeh jezikovnih manjšin na obeh straneh meje.

Zaradi postopnega udejanjanja reform na obeh straneh meje in postopne uvedbe programov poklicnega izobraževanja in vajeništva (ponekod šele pilotno) je potrebna fleksibilnost pri snovanju čezmejne učne mobilnosti. Ravno omenjena fleksibilnost je lahko nadvse pomembna pri doseganju dolgoročnega cilja okrepitve zmogljivosti institucionalnega sodelovanja in pri krepitvi slovensko-italijanskega zavezništva za čezmejno praktično usposabljanje z delom.

9. VIRI IN LITERATURA

1. Avtonomna dežela Furlanija - Julijska krajina (2017). *Informacije o šolah - Priročnik o dopolnitvi obveznega izobraževanja in usposabljanja v Furlaniji - Julijski krajini*. Videm: Osrednja direkcija za delo, izobraževanje, šolstvo.
2. *Carta dei diritti e dei doveri per gli studenti in alternanza (Listina pravic in dolžnosti dijakov med izmenjavo)*. Dostopno na: <http://www.alternanza.miur.gov.it/allegati/2017/Carta-dei-diritti-e-dei-doveri.pdf>
3. Cedefop (2017). *Pregled vajeništva: Slovenija. Uvajanje vajeništva v Sloveniji*. Luksemburg: Urad za publikacije Evropske unije. Tematski pregledi po državah.
4. Center RS za poklicno izobraževanje (2012). *Vloga zbornic, šol in delodajalcev pri poteku praktičnega usposabljanja z delom v programih poklicnega in strokovnega izobraževanja ter pri poteku praktičnega izobraževanja študentov višjih strokovnih šol*. Ljubljana: CPI.
5. Domadenik, P. in Vehovec, M. (2006). Enterprise Defensive Restructuring. Cross-Country Evidence within Transitional Settings, v: Caroleo, F., in Destefanis, S. (ur.): *The European Labour Market*. Heidelberg: Physica-Verlag.
6. European Commission (2013). *Work-Based Learning in Europe: Practices and Policy Pointers*. Dostopno na: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/policy/vocational-policy/doc/alliance/work-based-learning-in-europe_en.pdf
7. Evropska Komisija (2016). *Deset ukrepov za boljšo usposobljenost Evropejcev - Sporočilo za medije*. Dostopno na: europa.eu/rapid/press-release_IP-16-2039_sl.pdf
8. Evropski parlament: Svet Evropske unije (2009): *Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. junija 2009 o vzpostavitvi Evropskega sistema prenašanja kreditnih točk v poklicnem izobraževanju in usposabljanju (ECVET)*. Dostopno na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009H0708\(02\)&from=DE](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009H0708(02)&from=DE)
9. Hergan, M. (2017). Zakon o vajeništvu. V D. Škapin (ur.), *Vajeništvo - od možnosti do izvedbe* (str. 7). Dostopno na: http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/projektno-sodelovanje/ESS/2016-2020/CPI_vajenistvo_bilten_web.pdf
10. I.S.I.S. Arturo Malignani (Državni zavod za višje izobraževanje Arturo Malignani). <http://www.malignani.ud.it/>
11. Istituto per lo sviluppo della formazione professionale dei lavoratori (Italijanski inštitut za razvoj poklicne izobrazbe delavcev). <http://www.isfol.it/>
12. Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja (2016). Ljubljana: Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje. Dostopno na: http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/Datoteke/kurikulum/Izhodisca2016_srednjesolska_cisto_pis.pdf
13. Izhodišča za pripravo višješolskih študijskih programov (2016). Ljubljana: Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje. Dostopno na: http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/Datoteke/kurikulum/Izhodisca2016_Visjesolska_cistopis.pdf
14. Kennedy, D. (2006). *Writing and using learning outcomes: a practical guide*. Cork: University College Cork.

15. Kennedy, D. (2015). *Pisanje in uporaba učnih izidov: praktični vodnik*. Ljubljana: CMEPIUS.
16. Mali, D. (2014). *Priročnik za uporabo ECVET orodij v projektih mobilnosti v poklicnem in strokovnem izobraževanju*. Ljubljana: CMEPIUS.
17. Milekšič, V. (2010). *Učna tema in učna situacija - od načrtovanja do ocenjevanja*. Ljubljana: CPI.
18. MIUR (2017). Carta dei diritti e dei doveri degli studenti (Listina pravic in dolžnosti dijakov v izmenjavi). Url: <http://www.istruzione.it/alternanza/allegati/2017/Carta-dei-diritti-e-dei-doveri.pdf>
19. MIUR (2017). *Risultati di apprendimento comuni a tutti i percorsi di istruzione professionale*. Dostopno na: http://www.iscrizioni.istruzione.it/allegati/ALLEGATO_1_Competenze_pecup_professionali_a_rea_generale.pdf
20. MIUR - Direzione generale per l'istruzione e formazione tecnica e superiore e per i rapporti con i sistemi informativi della Regione (2014). *La scuola Secondaria Superiore, Profili e quadri orari: Licei, Professionali, Tecnici*. Dostopno na: https://www.orientamentoistruzione.it/_file/documenti/QUADRI_ORARI/MIUR-%20Scuola%20Secondaria-superiore.pdf
21. Muršak, J. (2012). *Temeljni pojmi poklicnega in strokovnega izobraževanja*. Ljubljana: CPI.
22. Ojsteršek, R. in Veber, M. (2018). Vpliv mednarodnega povezovanja na projektno delo pri izobraževanju o mehatroniki, *Sodobna pedagogika*, 69/2, 66 - 78.
23. Pevec Grm, S. idr. (2006). *Kurikul na nacionalni in šolski ravni v poklicnem in strokovnem izobraževanju*. Dostopno na: http://www.suaslj.com/unisvet/priporocila_za_izdelavo_IK/Anica_Justinek_Nacrtovanje%20izvedbenega%20kurikula.pdf
24. Pissarides, C. (1992). Loss of Skill During Unemployment and the Persistence of Employment Shocks, *Quarterly Journal of Economics*, 107(4), 1371 - 1391.
25. Pissarides, C.A. (2010). Equilibrium in the labour market with search frictions, *Nobel Prize Lecture*, 8 December.
26. *Popravek Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-L)* (2016). Ljubljana: Uradni list RS, št. 49/2016. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2016-21-2169?sop=2016-21-2169>
27. *Pravilnik o ocenjevanju znanja v srednjih šolah* (2010). Ljubljana: Uradni list, št. 60/2010. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/99228>
28. *Pravilnik o ocenjevanju znanja v srednjih šolah* (2018). Ljubljana: Uradni list, št. 30/2018. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2018-01-1385/pravilnik-o-ocenjevanju-znanja-v-srednjih-solah>
29. *Predmetnik za program tehnik mehatronike*. http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2018/programi/Ssi/tehnika_mehatronike_2011/posebnidel.htm
30. *Predsedstvo Sveta ministrov* (2017). Dostopno na: http://www.iscrizioni.istruzione.it/allegati/ALLEGATO_1_Competenze_pecup_professionali_a_rea_generale.pdf
31. *Priloga k spričevalu za izobraževalni program Tehnik mehatronike*. Dostopno na: http://www.europass.si/wp-content/uploads/2018/05/77_Tehnik-mehatronike_SSI.pdf

32. Schmillen, A. in Möller, J. (2012). Distribution and Determinants of Lifetime Unemployment, *Labour Economics*, 19(1), 33-47.
33. Skubic Ermenc, K., Biloslavo, R. in Mikulec, B. (2015). *Smernice za implementacijo in uporabo slovenskega ogrodja kvalifikacij in učnih izidov v praksi*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
34. *Slovensko ogrodje kvalifikacij*. <https://www.nok.si/>
35. *Srednja poklicna in strokovna šola Bežigrad*. <https://www.siclj.si/>
36. Supplemento Europass al Certificato, *Diploma di istruzione tecnica, indirizzo Meccanica, Meccatronica ed Energia*. Dostopno na: http://www.istruzione.it/esame_di_stato/europass/modelli/ITMM_IT_%20CS_Meccanica_meccatronica.pdf
37. *Supplemento ordinario n. 60 alla GAZZETTA UFFICIALE* (2012). Dostopno na: <http://www.gazzettaufficiale.it/eli/gu/2012/03/30/76/so/60/sg/pdf>
38. *Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI-1)* (2006). Ljubljana: Uradni list RS, št. 79/2006. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/74689>
39. *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o nacionalnih poklicnih kvalifikacijah (ZNPK-C)* (2009). Ljubljana: Uradni list RS, št. 85/2009. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2009-01-3792?sop=2009-01-3792>
40. *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI-1A)* (2017). Ljubljana: Uradni list RS, št. 68/2017. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlurid=20173194>
41. *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o višjem strokovnem izobraževanju (ZVSI-A)* (2013). Ljubljana: Uradni list RS, št. 100/2013. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2013-01-3603?sop=2013-01-3603>
42. *Zakon o vajeništvu (ZVaj)* (2017). Ljubljana: Uradni list, št. 25/2017. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2017-01-1324>
43. Zgonc, B. (ur.) (2016). Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_srednje_in_visje_solstvo_ter_izobrazevanje_odraslih/srednjesolsko_izobrazevanje/srednjesolski_izobrazevalni_programi/
44. Zupanc, B. et al. (2007). *Načrt ocenjevanja znanja*. Ljubljana: CPI.

10. PRILOGE

Priloga 1: Job Search And Matching

Matching theory is a technical analytical framework in labour economics, aiming at describing the formation of mutually beneficial relationships in a working setting. Despite some criticisms, this theory is assumed to be the best representation of a setting in which enterprises search for employees and, on the other hand, unemployed people are searching for a job position. It also serves as a good tool to provide explanations on economic and social phenomena such as frictions in contemporary labour markets. Three founders and developers of this theory (Peter Diamond, Dale Mortensen and Christopher Pissarides) have been awarded a Nobel Prize in year 2010 for their ‘fundamental contributions to search and matching theory’. Indeed, matching theory evolved from the so-called search theory.

Matching theory has gone a long way since the early 1980s, when the first matching models have been presented in the literature (Pissarides, 2010). Crucial to this theory, which has been applied extensively to labour economics, is the matching function. This is a mathematical function, which is often assumed to have a Cobb-Douglas form (the Cobb-Douglas production function is defined as a particular functional form of the production function, and is widely used to represent the technological relationship between the amounts of two or more inputs (particularly physical capital and labour) and the amount of output that can be produced by those inputs).

As observed, matching theory is used in labour economics to describe the formation of new jobs. Among other things, this theory suggests that the occupational dynamics are to be conceived of as the result of job openings and job closings. It also suggests that both enterprises and people looking for a job spend a certain amount of time to find the best “match” possible. Hence, the lower the time spent to find a good match, the better the model adopted by an enterprise in hiring personnel or - vice versa - the strategy used by the individual who is looking to be hired on a paid job.

Applied to young people looking for an employment, this theoretical framework appears to be appealing. Following from Pissarides (1992) and Schmillen and Moller (2012) it can be argued that young people that manage to find job opportunities early and build their skills and certain competencies during their transition from the school to the job market, are also less likely to suffer from unemployment later on in their adult life. This, however, does not mean that early matchings will prevent all of them from experiencing unemployment conditions (e.g. due to health problems; decisions made with respect to family; decisions with regards to their career) nor the phenomenon of unemployment to take place since the latter can be due to numerous exogenous factors (implementation of new technologies; external shocks; market equilibrium frictions; economic recession etc.).

Priloga 2: Descriptors defining levels in the European Qualifications Framework (EQF)

Each of the eight levels is defined by a set of descriptors indicating the learning outcomes relevant to qualifications at that level in any system of qualifications.

In the context of EQF, knowledge is described as theoretical and/or factual. Skills are described as cognitive (involving the use of logical, intuitive and creative thinking) and practical (involving manual dexterity and the use of methods, materials, tools and instruments). In the context of the EQF responsibility and autonomy is described as the ability of the learner to apply knowledge and skills autonomously and with responsibility.

Preglednica 5: Descriptors defining levels in the EQF.

LEVEL EQF	KNOWLEDGE	SKILLS	RESPONSIBILITY AND AUTONOMY
Level 1	Basic general knowledge	Basic skills required to carry out simple tasks	Work or study under direct supervision in a structured context
Level 2	Basic factual knowledge of a field of work or study	Basic cognitive and practical skills required to use relevant information in order to carry out tasks and to solve routine problems using simple rules and tools	Work or study under supervision with some autonomy
Level 3	Knowledge of facts, principles, processes and general concepts, in a field of work or study	A range of cognitive and practical skills required to accomplish tasks and solve problems by selecting and applying basic methods, tools, materials and information	Take responsibility for completion of tasks in work or study; adapt own behaviour to circumstances in solving problems
Level 4	Factual and theoretical knowledge in broad contexts within a field of work or study	A range of cognitive and practical skills required to generate solutions to specific problems in a field of work or study	Exercise self-management within the guidelines of work or study contexts that are usually predictable, but are subject to change; supervise the routine work of others, taking some responsibility for the evaluation and improvement of work or study activities
Level 5	Comprehensive, specialised, factual and theoretical knowledge within a field of work or study and an awareness of the boundaries of that knowledge	A comprehensive range of cognitive and practical skills required to develop creative solutions to abstract problems	Exercise management and supervision in contexts of work or study activities where there is unpredictable change; review and develop performance of self and others

Level 6	Advanced knowledge of a field of work or study, involving a critical understanding of theories and principles	Advanced skills, demonstrating mastery and innovation, required to solve complex and unpredictable problems in a specialised field of work or study	Manage complex technical or professional activities or projects, taking responsibility for decision-making in unpredictable work or study contexts; take responsibility for managing professional development of individuals and groups
Level 7	Highly specialised knowledge, some of which is at the forefront of knowledge in a field of work or study, as the basis for original thinking and/or research Critical awareness of knowledge issues in a field and at the interface between different fields	Specialised problem-solving skills required in research and/or innovation in order to develop new knowledge and procedures and to integrate knowledge from different fields	Manage and transform work or study contexts that are complex, unpredictable and require new strategic approaches; take responsibility for contributing to professional knowledge and practice and/or for reviewing the strategic performance of teams
Level 8	Knowledge at the most advanced frontier of a field of work or study and at the interface between fields	The most advanced and specialised skills and techniques, including synthesis and evaluation, required to solve critical problems in research and/or innovation and to extend and redefine existing knowledge or professional practice	Demonstrate substantial authority, innovation, autonomy, scholarly and professional integrity and sustained commitment to the development of new ideas or processes at the forefront of work or study contexts including research

Vir: <https://ec.europa.eu/ploteus/en/content/descriptors-page>.

Priloga 3: Predmetniki izobraževalnih programov s področja mehatronike

Preglednica 6: Predmetnik za program mehatronike v deželi Furlaniji - Julijski krajini.

ATTIVITÀ E INSEGNAMENTI GENERALI, COMUNI AGLI INDIRIZZI DEL SETTORE TECNOLOGICO					
DISCIPLINE	1. biennio		2. biennio		5. anno
			2. biennio e quinto anno costituiscono un percorso formativo unitario		
	1	2	3	4	5
Lingua e letteratura italiana	132	132	132	132	132
Lingua inglese	99	99	99	99	99
Storia	66	66	66	66	66
Geografia generale ed economica	33				
Matematica	132	132	99	99	99
Diritto ed economia	66	66			
Scienze motorie e sportive	66	66			
Regione Cattolica o attività alternative	66	66	66	66	66
Totale ore annue di attività e insegnamenti generali	693	660	495	495	495
Totale ore annue di attività e insegnamenti di indirizzo	396	396	561	561	561
Totale complessivo ore annue	1089	1056	1056	1056	1056
ATTIVITÀ E INSEGNAMENTI DI INDIRIZZO OBBLIGATORI					
Scienze integrate (Fisica)	99	99			
<i>Di cui in compresenza</i>	66*				
Scienze integrate (Chimica)	99	99			
<i>Di cui in compresenza</i>	66*				
Tecnologie e tecniche di rappresentazione grafica	99	99			
<i>Di cui in compresenza</i>	66*				
Tecnologie Informatiche	99				
<i>Di cui in compresenza</i>	66*				
Scienze e tecnologie applicate**		99			
Complementi di matematica			33	33	
ARTICOLAZIONE "MECCANICA E MECCATRONICA"					
Meccanica, macchine ed energia			132	132	132
Sistemi e automazione			132	99	99
Tecnologie meccaniche di processo e prodotto			165	165	165
Disegno, progettazione e organizzazione industriale			99	132	165
ARTICOLAZIONE "ENERGIA"					
Meccanica, macchine ed energia			165	165	165
Sistemi e automazione			132	132	132
Tecnologie meccaniche di processo e prodotto			132	66	66
Impianti energetici, disegno e progettazione			99	165	198
Totale ore annue di attività e insegnamenti di indirizzo	396	396	561	561	561
<i>Di cui in compresenza</i>	264*		561*		330*
Totale complessivo ore	1056	1056	1056	1056	1056

Vir: La scuola Secondaria Superiore, Profili e quadri orari: Licei, Professionali, Tecnici (MIUR - Direzione generale per l'istruzione e formazione tecnica e superiore e per i rapporti con i sistemi informativi della Regione, 2014)³³.

³³ https://www.orientamentoistruzione.it/_file/documenti/QUADRI_ORARI/MIUR-%20Scuola%20Secondaria-superiore.pdf.

Gli istituti tecnici del settore tecnologico possono prevedere, nel piano dell'offerta formativa, attività e insegnamenti facoltativi di ulteriori lingue straniere nei limiti del contingente di organico loro assegnato ovvero con l'utilizzo di risorse comunque disponibili per il potenziamento dell'offerta formativa.

* L'attività didattica di laboratorio caratterizza gli insegnamenti dell'area di indirizzo dei percorsi degli istituti tecnici; le ore indicate con asterisco sono riferite alle attività di laboratorio che prevedono la compresenza degli insegnanti tecnico-pratici. Le istituzioni scolastiche, nell'ambito della loro autonomia didattica e organizzativa, possono programmare le ore di compresenza nell'ambito del primo biennio e del complessivo triennio sulla base del relativo monte ore.

** I risultati di apprendimento della disciplina denominata "Scienze e tecnologie applicate", compresa fra gli insegnamenti di indirizzo del primo biennio, si riferiscono all'insegnamento che caratterizza, per il maggior numero di ore, il successivo triennio. Per quanto concerne l'articolazione delle cattedre, si rinvia all'articolo 8, comma 2, lettera a).

Preglednica 7: Predmetnik programa Tehnik mehatronike/SSI.

Oznaka	Programske enote	Obvezno/ izbirno	Skupaj ur	KT
A - Splošnoizobraževalni predmeti				
	Slovenščina	obvezno	487	24
	Matematika	obvezno	383	19
	Tuji jezik	obvezno	417	20
	Umetnost	obvezno	68	3
	Zgodovina	obvezno	102	5
	Geografija	obvezno	68	3
	Sociologija	izbirno	68	3
	Psihologija	izbirno	68	3
	Fizika	obvezno	140	6
	Kemija	obvezno	70	3
	Športna vzgoja	obvezno	340	14
Skupaj A			2143	100
B - Strokovni moduli				
M01	Osnove obdelave podatkov	obvezno	70	4
M02	Uvod v tehnično komunikacijo	obvezno	70	4
M03	Konstruiranje z računalnikom	obvezno	66	4
M04	Tehnologija materiala	obvezno	35	3
M05	Mehanski sistemi	obvezno	136	6
M06	Tehnološki postopki in kakovost	obvezno	136	6
M07	CNC krmiljenje	obvezno	132	6
M08	Robotika	obvezno	124	5
M09	Elektrotehnika v mehatroniki	obvezno	171	7
M10	Električni stroji	obvezno	132	6
M11	Digitalna tehnika	obvezno	99	6
M12	Pnevmatika in hidravlika	obvezno	132	6
M13	Industrijski krmilniki	obvezno	132	7

M14	Regulacije	<i>obvezno</i>	124	6
M15	Industrijska omrežja	<i>obvezno</i>	66	4
M16	Montaža, zagon in vzdrževanje mehatronskih sistemov	<i>obvezno</i>	62	4
M17	Inteligentna hiša	<i>izbirno</i>	93	6
M18	Mehatronika v medicini	<i>izbirno</i>	93	6
M19	Tehnično varovanje	<i>izbirno</i>	93	6
M20	Mehatronika v avtomobilizmu	<i>izbirno</i>	93	6
M21	Obnovljivi viri energije	<i>izbirno</i>	93	6
Skupaj B			1780	90
Od tega:				
C - Praktično izobraževanje v šoli				
Praktični pouk			618	25
Č - Praktično izobraževanje pri delodajalcu				
Praktično usposabljanje z delom			152	7
D - Interesne dejavnosti				
Interesne dejavnosti			352	14
E - Odpri kurikulum				
Odpri kurikulum			479	25
Skupaj pouka (A + B + E)				
			4402	215
Skupaj praktičnega izobraževanja (C + Č)			770	32
Skupaj izobraževanja v šoli (A + B + D + E)			4754	229
Skupaj (A + B + Č + D + E)			4906	236
Poklicna matura (izdelek oz. storitev in zagovor)				4
Skupaj kreditnih točk				240
Število tednov izobraževanja v šoli				
			135	
Število tednov praktičnega izobraževanja v podjetju			4	
Število tednov interesnih dejavnosti			11	
Skupno število tednov izobraževanja			150	

Vir: http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2018/programi/Ssi/tehnika_mehatronike_2011/posebnidel.htm.

Pojasnila k predmetniku:

- Izbirni predmeti: dijak lahko izbere sociologijo ali psihologijo.
- Izbirni strokovni moduli: dijak izbere enega izmed izbirnih strokovnih modulov od M17 do M21.
- Del praktičnega pouka se lahko nadomesti s PUD.

Od leta 2017 se v Sloveniji zvaja tudi program Tehnik mehatronike, ki je prilagojen za izvajanje v slovenskem učnem jeziku na narodno mešanem območju v slovenski Istri in ima še naslednje posebne cilje:

- razvijanje sporazumevalne sposobnosti v italijanskem in slovenskem jeziku,
- razvijanje vedenja o naravni, kulturni in zgodovinski dediščini italijanske narodne skupnosti ter njenega matičnega naroda,
- vzgoja za spoštovanje in razumevanje narodne in kulturne drugačnosti ter za sodelovanje med pripadniki slovenskega naroda in italijanske narodne skupnosti.

Priloga 4: Primer pogodbe v sklopu delovne prakse

Preglednica 8: Sintetični primer pogodbe o delovni praksi v sklopu izmenjave šola-delo v FJK.

Zapis št. /	Prot. n. /
Pogodba o vzgojno - usmerjevalni delovni praksi	Convezione di tirocinio di formazione ed orientamento
MED Šolo (<i>pobudnik</i>)	TRA La scuola (<i>soggetto promotore</i>)
IN Ime podjetja/ustanove (<i>gostitelj</i>)	E Nominativo azienda/ente (<i>soggetto ospitante</i>)
UPOŠTEVAJOČ <i>da šola organizira delovno prakso na podlagi ZO št. 77 z dne 15.04.2005 in da subjekti, navedeni pod črko a), 1. odstavek 18. člena zakona št. 196 z dne 24.06.1997, zato da olajšajo izbiro poklica z omogočanjem neposrednega spoznavanja delovnega okolja in z uvajanjem obdobij v izobraževalni proces, ki so posvečena stikom z delovnim okoljem, lahko organizirajo vzgojno-usmerjevalno prakso pri podjetjih za posameznike, ki so že zaključili obvezno šolanje v smislu zakona št. 1859 z dne 31.12.1962.</i>	PREMESSO <i>che la scuola intende attivare percorsi in "Alternanza" in base al D.lgs. n. 77 del 15.04.2005 al fine di agevolare le scelte professionali mediante la conoscenza diretta del mondo del lavoro e realizzare momenti di alternanza tra studio e lavoro nell'ambito dei processi formativi, i soggetti richiamati all'art. 18, comma 1, lettera a) della legge 24.06.1997 n. 196, possono promuovere tirocini di formazione ed orientamento in impresa a beneficio di coloro che abbiano già assolto l'obbligo scolastico ai sensi della legge n. 1859 del 31.12.1962.</i>
PODPISNIKA SKLENETA NASLEDNJE Člen 1 <i>V skladu z 18. členom zakona št. 196 z dne 24.06.1997 se zgoraj omenjen zastopnik obvezuje, da bo sprejel/a na vzgojno-usmerjevalno prakso 1 dijaka šole, v smislu 5. člena dekreta, ki je bil sprejet za uresničevanje 18. člena zakona št. 196 iz leta 1997.</i>	SI CONVIENE QUANTO SEGUE Art. 1 <i>Ai sensi dell'art. 18 della legge 24.06.1997, n. 196, l'azienda sopra citata si impegna ad accogliere presso le proprie strutture n. 1 soggetto in tirocinio di formazione ed orientamento su proposta della scuola, ai sensi dell'art. 5 del decreto attuativo dell'art. 18 della legge n. 196 del 1997.</i>
Člen 2 <i>Vzgojno-usmerjevalna praksa, v smislu črke d) 18. člena zakona št. 196 iz leta 1997, se ne smatra kot delovno razmerje.</i>	Art. 2 <i>Il tirocinio formativo e di orientamento, ai sensi dell'art. 18 comma 1, lettera d) della legge n. 196 del 1997 non costituisce rapporto di lavoro.</i>
Člen 3 <i>Med trajanjem/potekom vzgojno-usmerjevalne prakse dijakinja/dijak:</i> - Opravlja obveznosti, ki jih predvideva usmerjevalni načrt	Art. 3 <i>Durante lo svolgimento del tirocinio formativo e di orientamento il tirocinante è tenuto a:</i> - Svolgere le attività previste dal progetto formativo e di orientamento

- Spoštuje določila o higieni, varnosti in zdravju na delovnem mestu - Se drži pravil o zaupnosti podatkov in informacij o proizvodnih procesih do katerih pride med prakso samo. PODPIS POBUDNIKA _____ PODPIS GOSTITELJA _____	- Rispettare le norme in materia d'igiene, sicurezza e salute sul luogo di lavoro - Mantenere la riservatezza sui dati e le informazioni riguardanti i processi produttivi acquisiti durante lo svolgimento del tirocinio. FIRMA SOGGETTO PROMOTORE _____ FIRMA SOGGETTO OSPITANTE _____
PROJEKT ZA VZGOJO IN USMERJANJE Priimek in ime dijakinje/dijaka Kraj in datum rojstva Bivališče Davčna koda Gostujoče podjetje in sedež prakse Urn timer prakse Trajanje prakse Šolski tutor in tutor podjetja Zavarovalna pogodba <u>Cilj in način izvedbe prakse:</u> <i>dijak bo spoznal svet dela in se spoprijaznil z delom, ki je značilno za podjetje, v katerem bo opravljal prakso</i> <u>Dijak se obvezuje do:</u> - sledenja navodil tutorjev ter k temu, da se bo nanje obrnil v slučaju težav - spoštovanja pravil o zaupnosti informacij o proizvodnih procesih idr. - Spoštovanja pravilnika podjetja o higieni in varnosti - Obveščanja tutorja v podjetju in šolskega tutorja v primeru odsotnosti. Datum: Podpis dijaka praktikanta _____ Podpis pobudnika _____ Podpis predstavnika podjetja _____	PROGETTO FORMATIVO DI ORIENTAMENTO Nominative della studentessa/studente Luogo e data di nascita Residente a Codice fiscale Azienda ospitante e sede del tirocinio Tempi di accesso ai luoghi d'azienda Periodo di tirocinio Tutor scolastico e tutor aziendale Polizza assicurativa <u>Obiettivi e modalità del tirocinio:</u> <i>l'inserimento dello studente nel mondo del lavoro e familiarizzazione con il lavoro svolto dall'azienda in cui viene effettuato il tirocinio</i> <u>Obblighi studente/sa:</u> - Seguire le indicazioni dei tutor e far sempre riferimento ad essi - Rispettare gli obblighi di riservatezza riguardo i processi produttivi ecc. - Rispettare i regolamenti aziendali e le norme in materia di igiene e sicurezza - Informare il tutor aziendale e quello scolastico in caso di assenza. Data: Firma studente/sa tirocinante _____ Firma soggetto promotore _____ Firma rappresentante dell'azienda _____

Vir: Lastna raziskava - prikaz na podlagi preučenih primerov.